

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Kurs: FRI 301
Kandidatuppsats, 10 poäng
41-60 poäng
Datum:040604

Stigmatisering & Utanförskap

Fritidens betydelse för ungdomar mellan 18-24 år som
befinner sig i någon form av utsatt situation

Linda Nilsson

Handledare: Ulf Torper

ABSTRACT

Arbetets art:	Kandidatuppsats 10 p
Sidantal:	39
Titel:	Stigmatisering & Utanförskap. Fritidens betydelse för ungdomar mellan 18-24 år som befinner sig i någon form av utsatt situation.
Författare:	Linda Nilsson
Handledare:	Ulf Torper
Datum:	040524
Sammanfattning:	<p>Denna studie handlar om ungdomar som befinner sig i någon form av utsatt situation. Syftet var att undersöka ungdomarnas livssituation idag, vilka åtgärder kommun eller annan institution har erbjudit ungdomarna samt om det finns intresse bland ungdomarna eller önskan om en fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18 – 24 år. I uppsatsen behandlar jag teorier som förklarar varför somliga ungdomar hamnar i utsatta situationer. Undersökningen visar att samtliga ungdomar som jag intervjuat befinner sig i någon form av utsatt situation. I dessa fall rör det sig om arbetslöshet, missbruk och kriminalitet. Kommunen har ”erbjudit” ungdomarna olika åtgärdsprogram, vilka ofta upplevs som påtvingade och kontrollerande. Många av dessa ungdomar har långa vägar att gå för att komma på rätt sida med sina liv. Utanförskap och stigmatisering är bara en del av vardagsproblemen för ungdomarna. Jag valde att utföra denna undersökning för att det saknas en fritidsarena där de kan spendera sin fria tid. Resultatet visar att det finns både motivation och intresse för detta, men personer inom kommunen anser inte att det finns något intresse från ungdomarnas sida. Jag kan dock inte dra några generella slutsatser, p g a begränsningar i underlaget. Mina slutsatser av denna undersökning är att de här ungdomarna behöver all hjälp de kan tänkas få. Jag vill poängtera att hjälpa och inte stjälpa dem då myndigheterna tenderar att styra förebyggande projekt och andra åtgärdsprogram, till sin egen fördel. De starkt undersökta ungdomarna har själva fått uttrycka sina önskningar och behov för förbättrad livssituation. Därför menar jag att ungdomarna själva ska starta ett ”fritidsprojekt” där de kan skapa ett handlingsutrymme för att få möjlighet att visa att de trots allt är kompetenta och samarbetsvilliga människor.</p>

Innehållsförteckning

Förord.....	i
1. Inledning	1
1.2 Bakgrunds fakta om Trelleborgs kommun.....	2
1.3 Disposition	3
1.4 Syfte	3
1.5 Pedagogisk relevans.....	4
2. Teori	5
2.1 Genomförande.....	5
2.1.1 Litteratursökning	5
2.1.2 Litteraturval	5
2.2 Teoretisk ansats.....	6
2.2.1 Fritid i förändring	6
2.2.2 Stigmatiseringsprocessen	8
2.2.3 Fritidens betydelse.....	9
2.2.4 Arbetslöshet	10
2.2.5 Uppväxtvillkor.....	11
2.2.6 Varför kriminalitet & missbruk?	12
2.2.7 Behandlingsformer	14
2.2.8 Förebyggande projekt.....	16
3. Metod	17
3.1 Utgångspunkter	17
3.1.1 Empirisk studie.....	17
3.2 Genomförande.....	17
3.2.1 Kvalitativ metod	17
3.2.2 Val av intervjupersoner	18
3.2.3 Förberedelser inför intervjuer.....	19
3.2.4 Genomförandet av intervjuerna.....	20
3.2.5 Bearbetning av intervjuer	21
4. Resultat	21
4.1 Kort presentation av ungdomarna	21
4.2 Ungdomarnas livssituation idag.....	22
4.2.1 Social bakgrund.....	22
4.2.2 Boende form	22

4.3 Skola & fritid	23
4.3.1 Fritiden under uppväxten	24
4.3.2 Fritiden idag	24
4.4 Kontakt med kommunen	24
4.4.1 Åtgärder och påföljder	24
4.4.2 Hjälp eller hinder	25
4.5 Utanförskap	26
4.6 Önskemål och förslag till kommunen eller andra organisationer	26
5. Diskussion och analys	27
5.1 Undersökningskvalité	27
5.2 Sammanfattande förklaringsmodell	28
5.2.1 Familjeband	29
5.2 Stigmatisering och stämpling	29
5.3 Utanförskap	30
5.3.1 Stress och kontroll	30
5.4 Orsaker till åtgärder - kriminalitet & drogmissbruk	30
5.4.1 Social kontroll	30
5.4.2 Effekterna av myndigheternas åtgärder och påföljder	31
5.4.3 Föreningslös ungdom	32
5.4.4 Identitetsskapande eller utanförskapande	33
5.5 Projekt	33
5.5.1 Paradoxer	33
5.6 Önskemål och framtidsvisioner	34
Referenser	36
Bilag/a/or	38

Förord

Först och främst vill jag tacka mina intervjupersoner som gett mig möjligheten att skriva detta arbete. Ett speciellt tack till min ”informant” som möjliggjort kontakten med de andra ungdomarna. Jag vill också tacka Lena Olsson & Cajsa Andersson för den hjälp de bistått mig med, och Diana Stanley för korrekturläsning av arbetet.

Sist men inte minst, vill jag tacka min handledare Ulf Torper för sitt tålamod, sina goda kunskaper och sitt vänliga bemötande emot mig.

Skegrie, 21 maj, 2004

1. Inledning

I Sverige finns det idag ca 925 000 ungdomar i åldrarna 16 – 24 år, som utgör en generation med goda förutsättningar, i form av utbildning, fritid och god hälsa, för vuxenlivet. Andra ungdomar har svårt att organisera och planera sina strävanden, eller ta tillvara de erbjudanden som finns på ett rationellt sätt. Valmöjligheterna kan istället få motsatt effekt som kan skapa kaos och ångest för de ungdomar som står i ett vägskafl och inte riktigt vet var de ska ta vägen. En mindre grupp ungdomar riskerar att hamna i en utsatt situation, som kan leda till svårigheter med att försörja sig och att aktivt delta i samhällslivet. Politiska förändringar och förändringar i ungdomarnas villkor skapar nya former av problem. Relationen mellan familj, samhälle och andra institutioner har förändrats. Förlängningen av ungdomstiden innebär att ungdomar blir beroende av antingen familj eller samhälle under allt längre tid. Utvecklingen skapar nya konflikter när det gäller sambandet mellan beroende och självständighet, utveckling av kompetens och kvalifikation samt oberoende och mognad. (Ohlson & Swärd 1994)

Trenden att allt fler ungdomar än tidigare varken studerar eller arbetar, bekräftas i departementspromemorian Arbetskraftutbudet och välfärden (www.regering.se). Att vara utan sysselsättning är en riskfaktor för hälsan, i både fysisk och psykisk mening. Idag saknas det kunskap om den ungdomsgrupp som inte studerar eller återfinns på arbetsmarkanden, eller har någon annan känd sysselsättning. Enligt utbildningsdepartementet är det därför inte möjligt att bedöma om de stödinsatser som idag erbjuds från samhällets sida är tillräckliga för att hjälpa ungdomar som kan befaras riskera att ofrivilligt och långvarigt hamna utanför arbetslivet. (Kommittédirektiv Dir.2003:19)

Inträdet till arbetslivet är ofta en vändpunkt i en annars negativ utveckling. Enligt en artikel i Trelleborgs Allehanda, skriver Rosenberg, att ungdomar mellan 18 – 24 år utgör den största delen av de arbetslösa. (040320) Dagens arbetsmarknad skapar alltså färre möjligheter till vändpunkter för ungdomar som är utsatta.

Om man följer vad som skrivs i media, ökar kriminaliteten och drogmissbruket bland de svenska ungdomarna. Att droger blir ett lockande alternativ i det moderna samhället är inte svårt att förstå när tomrummet efter skolan fylls av konsumtion och kamratgrupper i en avgränsad ungdomsvärld. Känslan av att inte vara behövd – som är mest uttalad i lägre socialgrupper, förklarar många av de händelseförlopp som av omvärlden bedöms som destruktiva. (Socialstyrelsen, 1992)

Kommuner, landsting och andra organisationer startar allt fler projekt, som ska verka i förebyggande syfte. Sahlin (1991) anser att många förebyggande projekt, misslyckas innan de ens satts igång. Att planera och bedriva projekt har idag utvecklats till en rutin bland myndigheter och organisationer. Projektverksamheten är idag en etablerad institution, som reproducerar sig. (Sahlin, 1996) Alltför ofta når inte projekten ut till de ungdomarna som verkligen behöver det. Vad kan vi göra för de ungdomar som alltför ofta inte går att nå?

Ungdomar som deltar i föreningslivet, kommer oftast ifrån bättre förhållanden. Andra former av aktiviteter kräver ekonomiska tillgångar, vilket oftast inte förekommer bland

utsatta ungdomar. Fritidens innehåll och betydelse har olika karaktär för olika kategorier av människor.

1.2 Bakgrunds fakta om Trelleborgs kommun

Trelleborg är Sveriges sydligaste stad, en viktig industri- och hamnstad vid Östersjökusten. I kommunen bor det 38 671 invånare, man har en arbetslöshet på 4,9% varav ungdomar i åldern 18-24 år utgör den största delen av de arbetslösa (Trelleborgs Allehanda, 2004). Här erbjuds traditionella aktiviteter för ungdomar såsom idrott, föreningsliv samt fritidsgårdar. Trelleborgs kommun har som målsättning att delvis preventivt verka mot ungdomsvåld och kriminalitet. Ett sätt är att skapa miljöer där ungdomar kan finna en fritid och träffa vuxna förebilder (www.trelleborg.se). Ett exempel på detta är Gasverket, en fritidsverksamhet för ungdomar upp till 18 år. Här har man lyckats fånga upp en del av de ungdomar som upplevdes som stökiga ute på stan. År 2003 visar brottsstatistiken i Trelleborgs kommun 37 stycken brottsdeltagande, varav 27 personer mellan 18-24 år utfört brottshandlingarna. Detta säger dock inte mycket om ungdomarna som kommer från Trelleborgs kommun, då statistiken över brott endast redovisar brott och inte varifrån brottsdeltagaren kommer. Det innebär att ungdomar som är bosatta inom Trelleborgs kommun som utför kriminella handlingar i andra kommuner, inte faller inom ramen för brottsstatistiken i denna kommun och tvärtom.

Inom kommunen har det under 90-talet bildats projekt som ska verka förebyggande gentemot ungdomar (upp till 18 år) som befinner sig i riskzonen. I alkohol och drogpolitiska handlings programmet står följande:

Kommunen bör överväga en koppling mellan kommunalt stöd till frivilligorganisationer och ett aktivt arbete med drog- och alkoholförebyggande insatser. Någon enkel form av måldokument kring föreningens arbete kan avkrävas. En satsning på en bred utbildning av droginformatörer inom främst idrottsrörelsen kan göras med utgångspunkt från Sätt gränser och samordnarfunktionen

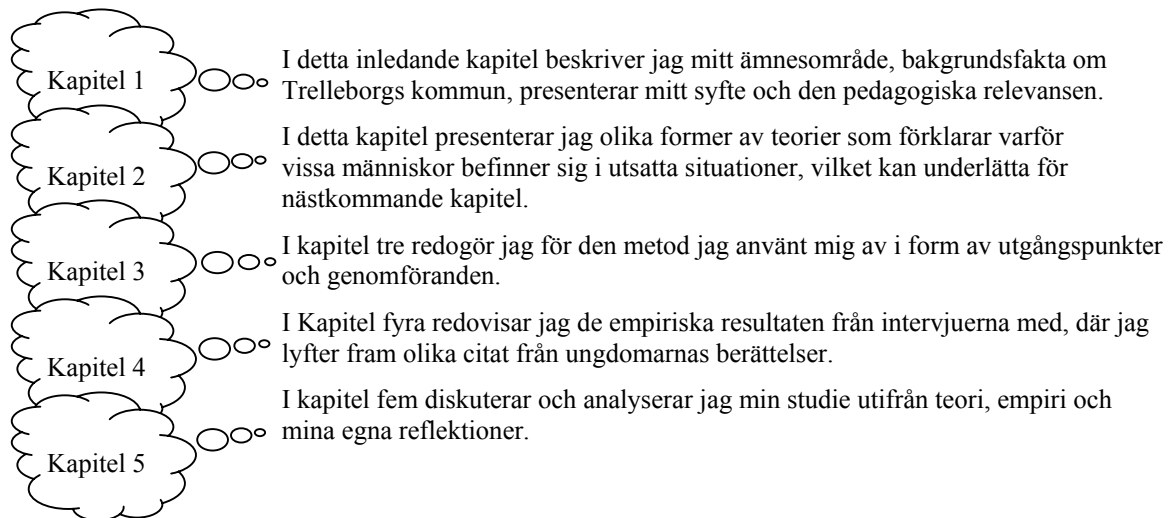
Samarbetet främst mellan socialtjänst och aktiva klientorganisationer som Länkarna, AA, NA, RFHL m.fl är utarbetat sedan länge. Kopplingen mellan dessa organisationer och det allmänna föreningslivet, till exempel idrottsrörelsen, bygger på enstaka insatser under exempelvis fotbollsskolor och dylikt.¹

En stor förändring är att ungdomssektionen idag ligger direkt under kommunstyrelsen, som tidigare låg under fritidsnämnden. Detta innebär ett närmare samarbete med politikerna.

¹ www.trelleborgskommun.se

1.3 Disposition

Uppsatsens disposition:

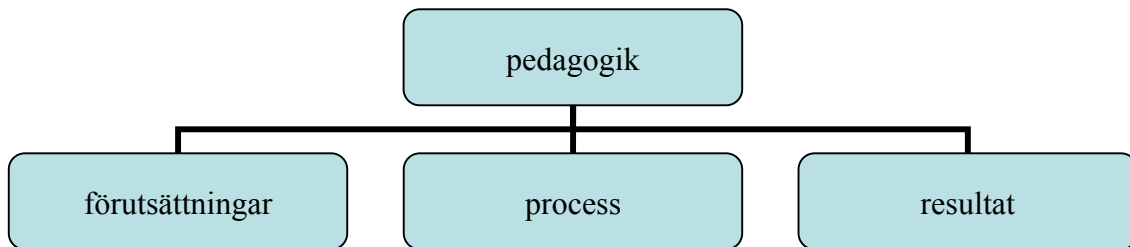

1.4 Syfte

Jag har valt att undersöka ungdomar som befinner sig i någon form av utsatt situation. Syftet är att undersöka

- Utsatta ungdomars (18-24 år) livssituation idag.
- Några viktiga orsaker till detta.
- Åtgärder som kommun eller annan institution erbjuder ungdomarna.
- Hur ungdomarna uppfattar dessa åtgärder.
- Deras intresse för någon form av fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18 – 24år.
- Förslag till ”självstyrande” fritidsverksamhet för utsatta ungdomar mellan 18 – 24 år.

1.5 Pedagogisk relevans

Figur 1:1 Tankegångsmodell över den pedagogiska relevansen i arbetet.

- Jag kommer att presentera olika teorier som förklarar varför människor har olika förutsättningar i livet. Framförallt teorier som bygger på varför somliga har sämre förutsättningar än andra.
- Skola, myndigheter och andra organisationer som förmedlar kunskap kan genom detta påverka människor på olika sätt.
- I denna process kommer konsekvenserna av påverkan att utgöra ett resultat, som i det här fallet belyser ungdomarnas livssituation idag.

Den process som åsyftas i modellen är olika aspekter som ungdomarna kan påverkas av under uppväxten. En del av denna påverkan är medveten och målinriktad. Det gäller t e x familj, förskola, skola, kommersiella krafter i media etc. En del av denna påverkan är mera slumpartad - uppväxtförhållande, arbetslöshet, bostadsbrist mm. är händelser som människor kan påverkas av. Fokus för mitt intresse är de åtgärder kommunen och andra myndigheter erbjuder den här gruppen och de resultat dessa leder fram till.

Genom att undersöka ungdomarnas aktuella livssituation, vilka åtgärder kommunen eller andra institutioner har erbjudit ungdomarna, hur ungdomarna uppfattar dessa åtgärder samt om det finns intresse bland ungdomarna eller önskan om en fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18 – 24 år, anser jag att uppsatsen har en bra pedagogisk relevans.

Vägen fram till utanförskap kan ses som en kulturell, social, och ekonomisk inlärningsprocess. Beroende på vilka förutsättningar individen har, är möjligheterna att träda in i vuxenlivet varierande. I de fall individen misslyckas blir den föremål för olika åtgärdsprogram som syftar till att lära individen att hantera vuxenlivet.

Åtgärdsprogrammen ses i detta arbete som en påverkansprocess som skall resultera till en bättre integration i samhället.

2. Teori

2.1 Genomförande

2.1.1 Litteratursökning

För att finna teorier som var relevanta för mitt syfte, har jag hämtat litteratur och data från en mängd olika källor, detta i form av böcker, Internet, och från tidningsartiklar. Litteraturen har jag sökt via social- och beteendevetenskapliga biblioteket och Lunds universitets bibliotek, där jag också använt mig av databaser som LIBRIS, Lovisa, Eric och Elin. Jag har jag använt mig av sök ord som: *ungdomar, kriminalitet, missbruk, fritid och rekreation, projekt, pedagogik, behandlingsmetoder*. Jag har även sökt vetenskapliga artiklar och då har jag använt mig av sökord som: *juveline, crime, offending, leisure, drugabuse*.

2.1.2 Litteraturval

Att utveckla teorier, det vill säga förmågan att förklara och förstå forskningsresultat utifrån begrepp som gör att data blir meningsfull – är vetenskap. Målet är att utifrån forskningspraktik och forskningserfarenhet, förstå den sociala världen och därför krävs det att vi utvecklar samhällsteorier.² (May, 2001)

Utbudet av svensk litteratur har varit stort och brett, jag har till största del valt svensk litteratur då jag finner dessa mest relevanta för mitt syfte. Undersökningar och metoder som är utförda i t e x. USA är oftast inte realistiska att jämföra med det svenska samhället, då man t e x inte genomför utvärderingar i samma uträkning som i Sverige.³ Därför kan det vara svårt att avgöra vad som är bra metoder.

För att klargöra orsaker till varför ungdomar befinner sig i utsatta situationer kommer jag att ta upp begreppen social bakgrund, fritid och kultur, kontroll, behandlingsformer, missbruk och arbetslöshet.

Kvalitén på den litteratur jag har valt att använda, anser jag mycket relevant. Eftersom utbudet varit stort och brett har jag dels rådfrågat Hans-Edward Roos på sociologiska institutionen och dels Cajsa Andersson på Social och beteendevetenskapliga biblioteket. Därefter har jag också till viss del använt mig av författarnas sökord och referenser. Under utbildningens förlopp har jag självständigt fått lära mig att söka litteratur.

² Vetenskapen är ett systematiskt försök att i tankens form uttrycka strukturerna och handlingssätten hos de objekt som existerar och handlar oberoende av vårt tänkande.

³ Samtal med utvärderingsenheten, Lund 040503

Eftersom jag i tidigare uppsatser behandlat detta ämne har jag till viss del haft förkunskap om området, som den här gången underlättade valet av litteratur.

2.2 Teoretisk ansats

Utgångspunkten kommer att vara ett kritiskt- tolkande förhållningssätt som är den mest tillämpbara utgångspunkten i min typ av undersökning.

Alvesson & Deetz (2000) skriver att kommersiella organisationer kan vara positiva institutioner som i detta fall kan beskrivas som behandlingshem, men olika strukturer av makt har bidragit till ett snedvidet beslutsfattande som orsakat sociala skador, slöseri och ineffektivitet. Författarna menar att kommersiella organisationer främst styrs av ekonomi och därför kommer behov och intresse i andra hand. Målet i den kritiska teorin är att åskådliggöra olika former av dominans som leder till att vissa intressen prioriteras, medan andra alternativa konstruktioner döljs och undervärderas. En del behandlingsformer som bedrivs i kommersiell verksamhet, har i vissa fall visat sig vara oseriösa, där klienterna kunnat knarka och begå brott, utan att någon har reagerat.⁴ I det kritiska tolkningssättet menar man också att konflikterna kan undvikas om man åskådliggör dem, diskussionerna kan ske öppet och lösas på ett rättvisst sätt.

Undersökningspersonerna som jag använt mig av kan genom sina framföranden ge upphov till intressanta inblickar inom forskningen. Jag kommer att diskutera och exemplifiera detta längre fram i arbetet. Den kritiska forskningen vill finna lösningar, med ambitionen att hjälpa människor till ett bättre handlande. Den kritiska forskningsansatsen ska bistå mig att undersöka ungdomarnas livssituation idag, vilka åtgärder kommun eller annan institution har erbjudit ungdomarna och ungdomarnas kritik av dessa åtgärder.

2.2.1 Fritid i förändring

Industrialismens framväxt innebar ökad fritid för olika grupper i samhället. På 1920-talet kom separationen mellan arbete och fritid då arbetstidslagen stiftades. När jordbrukarna flyttade in till städerna och blev fabriksarbetare, synliggjordes fritiden och avgränsades från det betalda arbetet. Med industrialismen följde också förbättrad ekonomi och högre levnadsstandard för befolkningen. (Olson, 1992) Fritiden var en social konstruktion i den mening att den passade in i den kapitalistiska ordningen dvs, ett område som kunde ge kapital, och blev därför benämningen för den tid som sedan dess utgjort en dualistisk ståndpunkt gentemot arbetstiden. Från statens sida främjades de olika förbundens och organisationernas t e x arbetar-, frikyrko-, idrotts-, och nykterhetsrörelsernas insatser för skapandet av en positiv fritid för ungdomar, då man efterhand inrättade olika former av ekonomiska bidrag. (Olson, 1982) Allteftersom den industriella världen blivit mer kontrollerad och utmätt är den idag alltmer synonym med inkomstbringande företeelser och en marknad har utvecklats kring fritiden. (Berggren, 2000)

Fritiden är ett begrepp som används för att bringa ordning på strukturer i vår levnadsbana, som också kan definieras på olika sätt i förhållande till andra delar av

⁴ Samtal med intervju person

livet. Olson (1982) beskriver framväxten av fritidsområdet som en kamp mellan kontroll och autonomi, borgarklassen som kontrollerar arbetarklassen, och arbetarklassens behov av autonomi på fritiden. Användandet av den fria tiden såg annorlunda ut för arbetarklassens barn i jämförelse med borgerskapets barn. Medelklassens barn och ungdomar återfanns i de välbärgade hemmen eller i skolan där de fick sin samhälleliga fostran. Arbetarnas barn, tvingades mer eller mindre ut på stadens gator och torg, eftersom man ofta bodde väldigt trångt. Detta hade till följd att deras aktiviteter blev synliga för det övriga samhället. (Berggren, 2000) Fritiden kom att utvecklas till en klassfråga och en politisk angelägenhet. Gemensamt för de olika politiska aktörerna var en ömsesidig uppfattning om att fritiden skulle fylla en uppfostrande funktion i barns och ungdomars tillvaro. Trots expansionen av nykterhetsrörelsen, frikyrkorörelsen och arbetarrörelsen, stod ett stort antal människor utanför föreningslivet. Det var denna grupp ”de föreningslösa” som alltmer kom att framstå som ett samhällsproblem.

Enligt Olson och andra forskare kan man urskilja två olika inriktningar, instrumentell och expressiv fritidsaktivitet⁵, som systematiserar och förklarar varför människor går ut och in i föreningslivet. För att organisera ”de föreningslösa” fria tid, upprättade man så kallade ungdomsklubbar, vilka idag kallas för fritidsgårdar.

Samhällsutvecklingen har genomgått radikala förändringar, då sambandet mellan utbildning och arbete inte längre är givet, vilket påverkar uppväxtvillkoren. Modernisering och rationaliseringar leder till att nya resurser friläggs och samhället blir mer komplicerat och det ställer andra krav på individerna. Speciellt för ungdomar som ofta står i ett vägsval där valmöjligheterna är oändliga. Alla dessa val kan för många upplevas som stimulerande och utvecklande, men för andra kan det istället skapa känslor av otrygghet och kaos. Den tyske sociologen Ulrich Beck, anser att vi lever i ett risksamhälle, med detta menar han att moderniseringen medför både möjligheter, risker och osäkerheter. Chansen att planera sin egna sociala levnadsbeskrivning är förbunden med förmågan att bemästra osäkerheter och risker som förändringen skapat. Beroendet till arbetsmarknad, utbildning etc. framkallar istället nya konfrontationer av risker och oförutsägbarhet. (Berggren, 2000)

Kihlström och Roos, anser att samhällstendenserna pekar på att fritidsarenan ställs inför en mångfald nya uppdrag. Det kan till exempel innebära att de som arbetar inom fritidssektorn får bemöta en allt större grupp unga skoltrötta eller arbetslösa ungdomar, som inte har hunnit orientera sina livs visioner, vilket kräver stöd i individualiseringsprocessen. Dessutom har de ingen större ekonomisk kapacitet för att kunna få tillgång till kommersiella och kulturella utbud, vilket kan vara en bidragande orsak till utanförskap och kriminalitet. (Berggren, 2000)

⁵ Begreppen instrumentell och expressiv fritidsaktivitet diskuteras i Statens offentliga utredningar 1996:3. Instrumentella fritidsaktiviteter innebär att man måste underordna sig bestämda och uttalade mål, aktiviteterna kräver regelbundet deltagande och att verksamheten är tidsbunden och förutsätter medlemskap. Exempel härvid är musikskola, eller deltagande i olika föreningar. Expressiva fritidsaktiviteter karaktäriseras av kortsiktiga mål och omedelbara belöningar, verksamheten är öppen och man kan själv välja vad man vill göra. Det krävs ingen föransökan och följer ingen regel- eller tidsbundenhet.

2.2.2 Stigmatiseringsprocessen

Identitet kan förstås som kombinationen mellan en inre upplevelse av jaget och med en social roll i förhållande till andra människor.⁶ Identiteten styr vilka roller vi söker oss till, hur vi tänker och vilka grupper vi känner oss hemma i etc. (Svensson, 1996) Samhället tenderar att dela in människor i olika kategorier, inom dessa råder oskrivna regler och normer på ett visst beteende mönster. Då vi möter andra människor inom olika sociala grupper har vi antingen medvetna eller omedvetna förväntningar på hur människorna ska bete sig. När människor faller utanför mönstret, anser vi att den människan stigmatiseras. Människan ”stämplas” och utesluts ur den sociala gemenskapen. Vi kan snabbt kategorisera en avvikande person inom vår egna sociala grupp genom en virtuell social identitet, då vi ställer en rad olika krav, som oftast är undermedvetna. Med virtuell social identitet menas den karaktär och identitet vi attribuerar en människa. Den virtuella identiteten skiljer sig från den faktiska sociala identiteten, som är de karaktärer och egenskaper en människa verkligen besitter. Det är först när de undermedvetna kraven antingen uppfylls eller förblir ouppfyllda som vi blir medvetna om att vi haft krav eller föreställningar på en människa. (Goffman, 1973)

Goffman (1973) anser att avvikare är människor som har ett stigma, med stigma menar han att en människa har en synlig avvikelse av något slag. Det kan vara en fysisk defekt eller egenskaper med personlighetsdrag som inte faller inom ramarna som finns inom den sociala grupp man vistas i. Det som anses vara ett stigma i en social grupp behöver inte upplevas som avvikande i en annan grupp, då stigmatiseringen istället kan vara ett måste eller ses som en tillgång.

Människor som har känslan av att vara stigmatiserad, dvs. utesluts ur gemenskapen, intar ofta den roll de blir tilldelade av andra. Goffman (2000) beskriver bemötandet med andra människor, snarlikt en teaterföreställning med skådespelare, aktörer och publik. Han belyser detta genom ett citat från en kriminell person.

*Det där känner jag alltid på mig när jag träffar rättskaffens folk,
att så snart de är hyggliga mot mig, vänliga mot mig, så bedömer
de mig hela tiden i själva verket under allt det där som en brottsling
och ingenting annat. Nu är det för sent för mig att bli någonting annat
än den jag är, men jag har fortfarande en känsla av att det där är den
enda attityd de kan inta till, och att det är stört omöjligt
för dem att acceptera mig i någon annan egenskap.⁷*

Citatet visar att människor som befinner sig i någon form av utsatt situation, sannolikt även tilldelas ett stigma och utifrån denna stämpling också intar den roll de blir tilldelad av sin omgivning. Ungdomarna kämpar inte bara för att ta sig ur kriminalitet och/eller

⁶ Eriksson, EH,(1969) är en psykoanalytiker som ägnat sig åt att försöka definiera begreppet identitet.

⁷ Goffman,(1973)sid.23 hämtat ur Parker och Allerton(1962), the suorage Uf His Sunvistiun & Su, London

drogmissbruk, utan måste även kämpa mot sitt stigma och människors förutfattade meningar och deras benägenhet att döma andra människor i förhand.

Trost & Levin (1996) talar om olika rolluppsättningar, som är kopplade till förväntningar eller normer om hur människan ska eller bör bete sig. Merton⁸ talar om role-set, som består av en massa del roller, som kan kallas för totalroll om den är kopplad till en position som består av en massa del roller. Enligt Stone⁹ övergår rollerna till identiteter som inte är statiska utan förändras allteftersom situationen förändras eller definieras på annat sätt.

Olika sociala världar har olika socialt värde beroende på i vilken social värld människan rör sig i. Den sociala identiteten som amfetaminist har ett högre värde på fängelset än på kalaset hemma hos mormor. Återhämtande processen, ut ur missbruket, går ut på att de sociala identiteterna omorganiseras, narkomanidentiteten tonas ner och andra identiteter får ökad betydelse. (Svensson 1996) Goffman (1973) anser att när man blivit stämplad eller stigmatiserad av omgivningen, finns stämpeln kvar resten av livet. Detta hindrar många stigmatiserade människor att gå vidare i livet och att inta nya identiteter.

2.2.3 Fritidens betydelse

Per Nilsson menar att det numera är fritiden och inte skolan som är vägen till ungdomars framtidsmål. Han anser att många drömyrken konstrueras som ett slags livsstilskompetens som utvecklas på fritiden. Gemensamt för de flesta ungdomar idag är att de vill "bli något" som också måste "synas". Högst upp på önskelistan står olika typer av kulturarbete som skådespelare, musiker, filmare, författare designer etc. Enligt Nilsson är detta yrke som har en stark koppling till fritiden. I kombinationen med allt större valmöjligheter leder dessa ofta till existentiell osäkerhet bland ungdomarna, samtidigt som individen uppmanas att framhålla eget ansvar att själv styra sitt liv. Många fritidsaktiviteter är idag organiserade, vilket kan uppfattas som om ungdomarna ägnar mer tid åt fritidsaktiviteter än tidigare. Organiserade fritidsaktiviteter kan upplevas som en plikt. Definitionen av fritid håller på att förändras, eftersom det blir allt vanligare att ungdomar skiljer på fritid och fri tid. Fri tid är den tid då man inte har något särskilt för sig. (DN, 2003)

Sarnecki, diskuterar huruvida fritiden kan påverka brottsligheten i en rapport från Brottsförebyggande rådet, där han anser att fritiden kan tänkas påverka ungdomars brottslighet genom normer och attityder. Han menar också att det måste anses vara fullt rimligt för olika föreningsdrivna, kommunala och andra fritidsaktiviteter att i alla avseenden utgöra ett alternativ till brottsaktiviteter. Fritidsgårdarna har fått kritik för att utgöra en träffpunkt för ligor som vid sidan av fritidsgårdsvistelserna ägnar sig åt brottslighet. (Sarnecki, 1983)

Enligt en artikel i International Journal of Behavioral Development, där man utfört en 20 år långtidsstudie om vem som besöker fritidsgårdarna i Sverige, har Mahoney mfl. kommit fram till att barn från disorienterade familjer var överrepresenterade på

⁸ Merton (1957) s, 369 Merton, Robert K Social Theory and Social structure , Glecoe:Free Press

⁹ Dito, Sid,137. (1962(1972, s93ff.)).

gårdarna. Vidare skriver författarna att vi ska notera att de inte påstår att de har bevis för att fritidsgårdarna ska stängas och det är fritt fram att spekulera i vad som kanske hade hänt om fritidsgårdarna inte var tillgängliga. (Mahoneh, 2001) Sarnecki (1983) har i sin undersökning kring ämnet också kommit fram till att socialt belastade ungdomar är överrepresenterade på gårdarna. Trots detta bör fritidsgårdsverksamheterna anses ha ett gynnsamt utgångsläge för brottsförebyggande insatser.

2.2.4 Arbetslöshet

De arbetslösas vardag är en dold värld, som ofta leder till spekulationer och myter om att arbetslösa ungdomar är lata och inte vill arbeta. Ungdomlighet som fenomen har blivit allt viktigare och synligare i dagens samhälle. Vi hävdar ofta vår individualitet genom vårt utseende, ungdomstiden förlängs då förvuxna tonåringar i 30 – års åldern ”lånar” tonåringarnas utmärkande egenskaper vad gäller kläder, musik och tidningar etc. Ungdomlighet och ungdomskultur är en del av moderniteten. (Stojanovic, 1998) Hon anser också att det finns en paradox då man i samhället hyllar ungdomlighet och ungdomskultur medan gruppen ungdomar blivit försummade. Moderniteten sammanför ungdomar med många valmöjligheter av olika livsstilar på den kulturella marknaden, samtidigt som det knappt finns någon vägledning i hur de ska välja. Av olika anledningar, tex. att man är för ung eller inte har någon arbetslivserfarenhet etc. släpps inte ungdomarna in på arbetsmarkanden, vilket innebär att de i många avseenden blir maktlösa. De har ingen egen inkomst, de kan inte flytta hemifrån, de kan inte konsumera i samma utsträckning som andra och de väntar med att bilda familj osv.

Arbetet leder ofta till att människor skapar olika former av sociala nätverk som resulterar till deltagande i samhället, där man också tillskrivs en social status som ger en god självkänsla. (Jyrkämä, 1980)

Stojanovic har i sin avhandling kommit fram till att danska ungdomar som är arbetslösa ärver sina föräldrars arbetslöshet, och i Sverige spelar den sociala och etniska bakgrunden en stor roll för vem som blir arbetslös och därmed marginaliseras.

Det finns strukturella förhållanden i samhället, som arbetslöshet, marginalisering och utanförskap, vilka utlöser ett behov av att tillhöra ett ungdomsgäng som utvecklar en egen kultur. I denna kultur finns det kvaliteter som lockar och som kan hjälpa den unge att bearbeta känslor av underlägsenhet och utanförskap. De som inte har några framtidsutsikter i det stora samhället och som aldrig kan hoppas på att vinna framgång, respektabilitet och uppskattning, kan uppnå dessa världar i mindre sammanhang, i speciella ungdomsgrupper.¹⁰

¹⁰ Swärd (1998), sid.64

2.2.5 Uppväxtvillkor

Sverige och övriga nordiska länder ligger högst i världen när man bedömer välfärd och livskvalité. (Lithman & Kornfäldt, 1991) Trots denna gynnsamma tillvaro, larmas det om att allt fler, både barn, ungdomar, vuxna och gamla mår allt sämre. Levnadsvillkor och uppväxtvillkor, som till exempel val av bostad, bostadsort, utbildning, familj, arbete och fritid har en fundamental inverkan på människors livskvalité, och är därför avgörande för vilka val människan kommer att göra vidare i livet. (SOU: 1997)

Andersson (2001), anser att ett nyfött barn är helt beroende av föräldrar eller andra vårdare för sin fysiska överlevnad. Från första stund måste barnet skyddas från faror, men efterhand som utvecklingen sker erövrar barnet allt större kapacitet att ta hand om sig själv. Barn växer in i sin familjs relationsmönster, könsrollerna blir viktiga, och barnen får en spegling på sitt kön och hur man bör uppträda i den kultur man lever i. Föräldrarna blir föredömen, där barnen använder sina föräldrar som personer att efterlikna. I en familj tränas olika sociala mönster, till exempel normer och moral, där familjerna har varierande relation till samhället. Ungdomar med problem har mycket varierande bakgrund, olika uppväxt miljöer, familjeförhållandena ser olika ut, vad man upplevt på dagis, i skola etc. varierar. Barn som lever utan stabila band och som inte har någon närvarande vuxen att lita på, får oftast svårigheter att undvika faror och att anpassa sig.

Enligt Sarnecki kan man dra slutsatsen att samband mellan fritid, fritid – brott och föräldrars belastning, har betydelse för ungdomars val av fritidsintresse. Detta bekräftar han i sin rapport om fritid och brottslighet, där variabler som faderns utbildning och om familjen är hel eller splittrad, är sammankopplade till vissa typer av fritidsvanor. (Sarnecki, 1983) Arbetarklassen visar större intresse för idrotter som ger uttryck för instrumentellt förhållningssätt till kroppen, det vill säga, idrotter som kräver styrka, uthållighet, samt fysiskt och psykiskt mod. Den övre medelklassens val av idrott är ofta förknippat med hälsoupprättande preferenser som anpassas efter individuella mål som till exempel avser utförande, ansträngningsnivå, tid och plats. Detta kräver ofta investeringar i tid och inläring, men kan i gengäld utövas långt upp i åldrarna. Ungdomar med välutbildade föräldrar och höga inkomster är oftare medlemmar i någon förening än ungdomar till lågutbildade låginkomsttagare. (SOU:1997)

Blomqvist analyserar utifrån uppväxtvillkor, social integration och missbruk fyra typer av missbruksförlopp.¹¹

Förloppstyp	Uppväxtvillkor	Socialintegration	Beteckning
1	-	-	”klassiska”
2	-	+	”marginella”
3	+	-	”nya”
4	+	+	”dolda”

Figur 2:1 Olika typer av missbrukarförlopp

¹¹ Bergmark mfl. (1989) sid.129

Förlopp 1- det ”klassiska”, kännetecknas av negativa uppväxtvillkor, social utstötning senare i livet och missbruket som ett resultat av olika komponenter i denna process.

Förlopp 2- det ”marginella”, som också kännetecknas av ogynnsamma uppväxtvillkor, men ej av samma sociala utstötning senare i livet.

Förlopp 3- det ”nya”, som kännetecknas av relativt goda uppväxtvillkor och en tidig missbruksdebut följt av en relativt snabb utveckling av ett omfattande missbruk. Här ses missbruket som en funktion av olika strukturella faktorer på samhällsnivå.

Förlopp 4 – det ”dolda”, kännetecknas av såväl goda uppväxtvillkor som en senare god social samordning. Missbruket ses här som en funktion av personlig problematik, utan påtagliga negativa sociala konsekvenser.

Dessa förlopp som beskriver olika anledningar till missbruk, är exempel på hur en typologisering kan byggas upp utifrån variabler som har relevans i förhållande till tidigare forskning och klinisk erfarenhet. (Bergmark mfl. 1989)

2.2.6 Varför kriminalitet & missbruk?

Hasch, amfetamin, heroin mm, är preparat med helt olika verkningsgrader, men den gemensamma faktorn är att de klassas som narkotika. Politiska beslut har resulterat till att drogerna har kriminaliserats. Enligt narkotikastrafflagen är olovlig framställning, olovlig överlåtelse, olovligt innehav och olovligt bruk av narkotika straffbart. All befattning med narkotika är förbjuden. (Svensson, 1996) Det finns människor som använder sig av narkotika utan några påföljder. Det finns också de som missbrukar droger och därmed blir kriminellt belastade, antingen för narkotikabrott eller för att de utfört kriminella handlingar för att få pengar till sitt missbruk, och till sist de som är kriminella utan att använda sig utav droger. Dessa tankegångar kan förklaras av följande modell som jag själv utformat.

Olika former av kriminalitet

		DROGER	
		• JA	NEJ
KRIMINELLA	JA	Människor som använder droger och som är kriminellt belastade.	Människor som inte använder droger, men som är kriminellt belastade.
	NEJ	Människor som använder droger utan kriminell belastning.	Människor som varken använder droger eller är kriminellt belastade.

Figur 2:2
Förklaringsmodell över kriminalitet

Kriminella och missbrukare behöver inte anses som ett och samma problem. Eftersom det i alla avseende är förbjudet att använda narkotika, väljer jag att kalla det för kriminellt beteende. Då en del av mina intervjupersoner endast är kriminella utan att använda sig utav droger, väljer därför att skilja på begreppen.

Det finns många orsaker till varför människor väljer att använda sig av droger eller att utföra kriminella handlingar. Ring (1999) anser att en metaanalys¹² bäst kan förklara teorier om orsakerna till varför man väljer att använda droger eller att utföra kriminella handlingar. Sökningar i olika litteraturlödbaser ger inte någon systematisk redovisning av empiriska resultat, däremot påträffas teorier om "riskfaktorer" som blir intressanta då de ger en orientering av vilka faktorer som oftast pekats ut som "riskfaktorer".

Ring, (a.a) diskuterar utifrån Hirschi's teori om kontroll genom sociala band¹³, där han förklarar varför vissa individer begår fler brott än andra. Enligt denna teori ökar risken för brottsbelastning när människors sociala band försvagas till samhället. Hirschi talar om fyra brottsreducerande band,

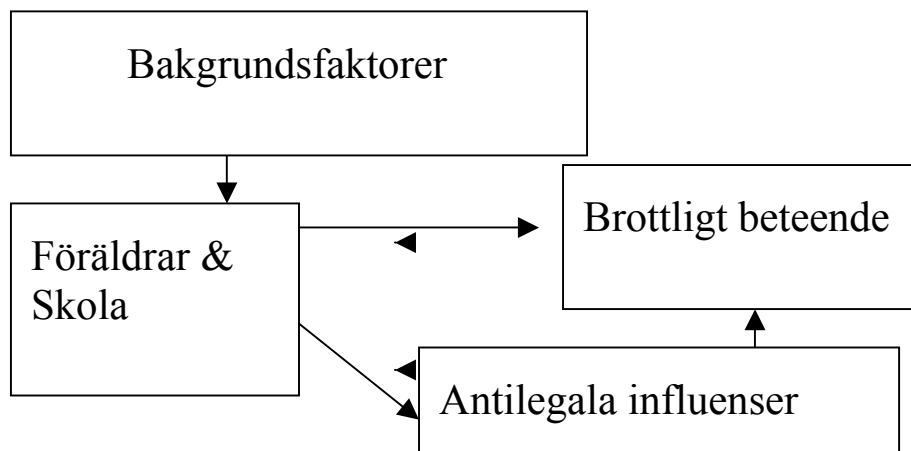
1. Attachment, dvs. att individen har nära och varma relationer till andra i sin sociala miljö. Frivilliga åtagande och stråvan om att uppnå olika mål, ifråga om samhällelig framgång.
2. Commitment, dvs. Organiserade aktiviteter med tidsmässig regelbundenhet.
3. Involvement, dvs. Moralisk övertygelse om att det är viktigt att följa lagen.
4. Belief, dvs. För en ung individ antas bra relationer till personer i hennes sociala omgivning, investeringar i utbildning och arbetsliv, engagemang i organiserade fritidsaktiviteter etc. vara brottsreducerande.

Om en människa upplever att hon har mycket att förlora genom att begå brottsliga handlingar, är sannlikheten mindre att begå brott än om man har lite att förlora. Dåliga relationer till föräldrar, kompisar, dålig skolgång och låg inspiration, minskar den sociala kontrollen för människan. Svaga sociala band innebär att man inte berörs av andras reaktioner i lika stor utsträckning vilket underlättar för att bryta mot normer.

¹² Dvs. analyser som sammanfattar resultat från många olika undersökningar.

¹³ Berger, P (1980) Samhället består av en mångfald olika sociala händelser. Det är samhället som styr individerna att välja de rådande normer och värden som gäller. Det finns formell kontroll som grundar sig på lagsystemet t. ex. hur en domare agerar i en rättssal, gentemot de andra deltagarna. Han är tvungen att följa de regler och normer som råder, även om hans personliga mening ser annorlunda ut. Det finns också informell kontroll som förmedlas via socialismen, som då utövas i alla mänskliga gemenskaper i familjen, i skolan, på arbetsplatsen etc. Individer med avvikande beteende stöts ur den sociala gemenskapen, för man upplevs som avvikande.

Här följer en förklaringsmodell som jag själv konstruerat för att underlätta tankegångarna.

Figur 2:3 Bakgrundsfaktorer till brottsligt beteende

- Bakgrundsfaktorer till antilegala influenser eller brottsligt beteende kan bero på faktorer om man växt upp i städer eller på landsbygden, kön, invandrarbakgrund, föräldrars utbildning och yrke och om man vuxit upp med en eller två föräldrar.
- Anknytning till föräldrar och skola kan innebära, samarbete mellan skola och familj, föräldratillsyn, föräldrars reaktion på skolk, skoltrivsel, betyg, skolambition, kamratsämja och kamratkommunikation
- Antilegala influenser kan innebära att människor umgås med brottsligt benägna personer, som kan resultera till brottslighet och vilken tolerans man har till alkohol, skolk och brott.

Bakgrundsfaktorer, anknytning till föräldrar och skola och antilegala influenser kan vara faktorer som resulterar till brottsligt beteende.

2.2.7 Behandlingsformer

Att ta sig ur missbruk och kriminalitet, kräver ofta någon form av åtgärd. De flesta människor som befinner sig i missbruket, väljer själv att gå in i en behandling. Svensson väljer att kalla denna väg för ”flyktförsök” som kan ske i privat regi, på hemma plan eller hos kompisar, på en behandlingsinstitution eller i fängelse. Med flyktförsök menar Svensson att majoriteten av dem som slutar med narkotika kommer att falla tillbaka till missbruket igen. Ofta krävs det mer än ett ”flyktförsök” för att komma ur sitt missbruk. (Svensson, 1996)

En del jagsvaga ungdomar saknar till exempel tillit till vuxna, eller väljer av andra skäl att inte ta emot behandling. När ungdomar lever mycket självdestruktivt, eller när de blir en fara för sig själv eller andra, kan det leda till tvångsbehandling. Enligt

socialtjänstlagen och LVU (lagen om vård av unga) har man skyldighet att ingripa trots deras motstånd. Ungdomar som befinner sig i utsatta situationer behöver hjälp för att komma vidare, denna sker ofta via socialtjänsten, som ska verka för att barn och ungdom ska växa upp under trygga och goda levnadsförhållanden. Enligt socialtjänstlagen ska socialtjänsten arbeta förebyggande, och ska också sörja för att barn och ungdomar som löper risk att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd de behöver. I socialtjänstlagen betonas också föräldrarnas betydelse för barnen, då man om det är möjligt, i första hand sätter in åtgärder inom familjen. (Ohlsson, 1994) För att kunna hjälpa den utsatta görs det en utredning, där man skapar sig en förståelse om vem individen är, livshistoria och livssituation etc. och utifrån detta görs bedömningar om vilken hjälp individen tycks behöva. (Andersson, 2003)

Behandlingshem, grundsatsen för behandling av missbrukare är att klienten ska tillgodogöra sig medvetenhet om att det är han/hon som har kontrollen över missbruket, och har också valmöjligheten att avhålla sig ifrån missbruket. (Bergmark & Oscarsson, 1988) Behandlingshemmet kan ses som ett kollektiv som ska fungera som en övergångsgemenskap till nya former av kollektiv eller andra sociala världar. Klienter genomför sin behandlingstid och lämnar sedan kollektivet med nya kunskaper och erfarenheter. Under behandlingstiden har nya sociala identiteter byggts upp, och man förbereder för ett drogfritt liv ute i samhället. (Svensson, 1996)

*Den nya sociala identiteten riskerar att förtvina av brist på näring.*¹⁴

Med nya sociala identiteter anser Svensson att familj, arbete och bostad är viktiga moment som ger pengar, social värdighet, och nya kontakter till vanliga människor etc. Avsaknaden från dessa band saknas ofta när missbrukaren kommer ut från behandlingen, vilket bidrar till att man lättare faller tillbaka till gamla mönster.

Fridell (1996) ställer sig frågan om institutionell behandling av missbrukare behövs? Svaret på frågan är, JA. Fridell tillägger att vad som främst behövs är effektiva välorganiserade och välstrukturerade behandlingsinstitutioner, som kan förmedla sitt behandlingsinnehåll till de människor som kommer dit. Hasselapedagogiken är en av många behandlingsformer som visat goda resultat för unga missbrukare. Institutionen vänder sig till tvångsintagna ungdomar. Målsättningen för Hasselapedagogiken är utbildning och fostran, och som utgångspunkt för metodiken beskrivs följande:

1. *Utbildning*, ungdomen vistas i behandlingskollektivet under ett år och därefter går eleven vidare till en folkhögskola, där de ska fullfölja sin skolgång ytterligare ett år.
2. *Medlevarskap*, man skapar här en rollkonflikt, där missbrukaren tvingas ifrågasätta tidigare värderingar och identitet. Nära samvaro mellan personal och ungdom ökar möjligheten för att ungdomen ska stanna kvar och därmed ändra sin livsstil.

¹⁴ Svensson (1996), sid.377

3. *Social träning*, lära ungdomarna att stå ut med rutiner och hårt arbete, men också att umgås med andra människor i olika situationer.
4. *Närhet till gemenskap*, man erbjuder ungdomen en miljö där man kan lära sig uppleva framgång.
5. *Träning av fritidsaktiviteter*, man får lära sig dans, hobbyverksamheter, fjällvandring och utlandsresor, som ska vara förberedande för ett socialt liv utanför institutionen.

Det finns också andra alternativa behandlingsformer som tex. AA och NA, vilka står för anonyma alkoholister och anonyma narkomaner. Den viktigaste aktiviteten inom dessa självhjälpsrörelser är själva mötet, som kan liknas vid en typ av gruppterapi. På mötena uppmuntras deltagarna att lyssna och lära av varandra. Denna form av behandling kräver att man går på regelbundna möten, om man är ”nynykter” rekommenderas man att gå dagligen. Även om man haft en lång nykterhet, krävs det regelbundna möten. (Fridell, 1996)

2.2.8 Förebyggande projekt

Enligt Sahlin (1991) har begreppet ”förebyggande” två grundförutsättningar, nämligen ett, att man önskar undvika något oönskat och två, att man tror att problemet är av den karaktär att man kan förhindra dess uppkomst. Begreppet definieras ofta i motsättning till problemlösande behandling, där man förespråkar individanpassade metoder. Myndigheterna avser att med förebyggande verksamheter som tex. brottsförebyggande verksamhet, narkotikaförebyggande verksamhet osv. undvika eller förebygga kostsam institutionsvård, genom att genomföra tidiga insatser i början av avvikarkarriären. Individuellt förebyggande arbete bygger på en föreställning om att problemutvecklingen är hierarkisk dvs. problemen blir värre och värre om inga insatser vidtas. (Ohlson & Swärd 1994) Brottsundersökningar Ahlberg (1996) visar att de flesta ungdomar någon gång begår brott, men det är endast ett fåtal som får en framtida kriminell livsbana. Därför kan tidiga insatser få motsatt effekt och verka som stigmatiserande eller stämplande. Föreningslös ungdom och – ungdom i riskzon – som befinner sig i olämpliga miljöer, har blivit särskilda problemkategorier, där de ägnats särskild uppmärksamhet för att inte få problem i framtiden. Arbete med redan uppenbara problem är inte förebyggande utan problemåtgärdande. (Ohlsson & Swärd 1994) Författarna diskuterar också huruvida förebyggande satsningar når ut till dem som verkligen behöver det och om de verkliga problembarnen kan nås av föreningsrörelser, då de antyder att barn och ungdomar som har den bästa sociala bakgrunden tar föreningarnas resurser i anspråk. Sahlin (1991) riktar kritik mot det statliga och kommunala ungdomsarbetet där syftet har varit att integrera olika ungdomsgrupper, nationaliteter och generationer. Sahlin anser att dessa projekt är ett sätt att disciplinera, kontrollera och intervenera i ungdomars liv, och också ett sätt för myndigheterna att vidhålla problemen för att legitimera sin egen verksamhet. Hon menar också att vid utvärderingar av projekt, så är det många gånger projektledaren som är utvärderaren själv. Därför blir det svårt att utföra en objektiv undersökning. Det är långt ifrån alla projekt som utvärderas. Sahlin har själv varit med och genomfört olika undersökningar av projekt.

Ohlsson & Swärd (1994) anser att det idag trots allt finns många exempel på ungdomskulturgrupper som fungerar. Grupperna fungerar utan styrdokument och lärare, därför att de tar sin utgångspunkt i egna intressen.

3. Metod

3.1 Utgångspunkter

3.1.1 Empirisk studie

Jag har använt mig av empirisk forskning för att studera hur ungdomarna uppfattar och tolkar sin verklighet och utifrån deras erfarenheter hämtat kunskaper som är relevanta för mitt syfte. (Backman, 1998)

Avsikten med arbetet var att undersöka ungdomarnas livssituation idag, vilka åtgärder kommun eller annan institution har erbjudit ungdomarna samt om det finns intresse bland ungdomarna eller önskan om en fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18–24 år.

För att förstå den värld ungdomarna befinner sig i, ansåg jag att en empirisk studie bäst kunde ge den information jag sökte efter. Skälet för att göra en egen studie är att de kunskaper man söker inte finns i den tillgängliga litteraturen.

3.2 Genomförande

Då jag under utbildningens gång utfört andra studier om ungdomar som befinner sig i någon form av utsatt situation, har mitt intresse vuxit och därför har jag nu valt att ytterligare fördjupa mig i ämnet. Jag vill genom intervjuerna undersöka ungdomarnas livssituation idag, vilka åtgärder kommunen eller annan institution har erbjudit ungdomarna, hur ungdomarna uppfattar dessa åtgärder samt om det finns intresse bland ungdomarna eller önskan om en fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18-24 år.

3.2.1 Kvalitativ metod

När man använder sig av kvalitativ forskning strävar man efter en nära relation till de personer man studerar, då man ser den sociala verkligheten som ett resultat av samverkningar mellan individer. Denna helhetsbild möjliggör en ökad förståelse för sociala processer och samband, där man också ges uppfattning om den enskildes livssituation. Man har alltså möjlighet att uppfatta världen så som sin undersökningsperson. (Bryman, 2001, Holme & Solvang 1991)

Det är många omständigheter som påverkar trovärdigheten av en studies slutresultat, tex. intervjuarens kön, ålder, etniska ursprung, sociala bakgrund, utbildning osv. är en omständighet som kan påverka intervjupersonen. (May, 2001) Eftersom jag känner en av ungdomarna ganska väl, har detta varit en fördel då jag genomfört intervjuerna med

ungdomarna. Om jag varit en helt främmande människa för dessa ungdomar, hade de troligtvis inte velat ställa upp.

Kvantitativa forskare kritiserar ofta kvalitativa undersökningar då resultatet i alltför stor utsträckning bygger på forskarnas uppfattning om vad som är viktigt och betydelsefullt i förhållande till undersökningspersonerna. Tillförlitlighet, överförbarhet och pålitlighet är begrepp som diskuterar kvaliteten i en undersökning och som kan relateras till reliabilitet och validitet. (Bryman, 2001) Eftersom detta är en kvalitativ undersökning kommer jag att diskutera de förstnämnda.

Tillförlitlighet, det kan finnas många olika framställningar av en social verklighet, men det är trovärdigheten i beskrivningen som forskaren kommer fram till som är avgörande för hur acceptabel den kommer att bli för andra personer. För att skapa tillförlitlighet, gäller det att forskningen utförts i enighet med de regler som finns. Dessa är tex. att rapportera resultaten till de personer som är en del av den sociala verkligheten, för att bekräfta att forskaren uppfattat verkligheten på rätt sätt, dvs. *respondentvalidering*, vilket jag har för avsikt att göra, främst för att en av ungdomarna ständigt frågar hur det går med min uppsats. Det känns också bra om någon av dem kan bekräfta att jag uppfattat deras verklighet på rätt sätt. Valet av teorier och intervjupersonernas svar kan kopplas samman, detta visar också på tillförlitlighet.

Överförbarhet, resultatet i undersökningar ska fungera som en slags databas, där man utifrån denna kan avgöra hur pass resultaten kan passa in i en annan miljö. Därför är det viktigt att noggrant redogöra för de detaljer som ingår i en kultur. Det hade varit intressant att utföra en liknande studie med samma ungdomar om några år för att titta på vilka förändringar som skett. Därför kan det vara bra med detta undersökningsmaterial som komplement till en D-uppsats eller en ny ”kull”.

Pålitlighet, för att kunna bedöma en undersöknings trovärdighet, måste man kunna granska en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla faser som ingår i en forskningsprocess dvs. val av undersökningspersoner, fältanteckningar, intervjuutskrifter etc. Här kan jag dra paralleller till snöbollsurvalet, som bekräftar att ungdomarna befinner sig i samma situation. För att andra ska kunna göra om det jag har gjort, har jag också lagt stor vikt vis att redovisa metodiskt. Jag har också valt att skriva av intervjuerna ordagrant för att inte gå miste om viktig information.

Möjlighet att styrka och konfirmera, som forskare får man inte medvetet låta personliga värderingar eller teoretiska inriktningar påverka undersökningens resultat. Då man i de flesta fall har en viss förkunskap till undersökningen, har det ibland varit svårt att hålla sig helt objektiv. Genom litteraturen har jag också vidgat mina kunskaper.

De flesta kvalitativa forskare uppfattar sin rapport som en av flera tänkbara presentationer, och inte som slutlig version av verkligheten. (Bryman, 2001) Jag har också resonerat så då resultatet visar att ungdomarna befinner sig i olika former av utsatta situationer, men att det kan förändras beroende på vilka val de väljer att göra i framtiden. Jag kan bara spekulera i hur resultatet hade sett ut om jag hade valt en annan undersökningsgrupp.

3.2.2 Val av intervjupersoner

Kvalitativa forskare använder sig ofta av bekvämlighetsurval eller tillfällighetsurval. Valet av bekvämlighetsurval kan vara ett resultat av faktorer som tillgänglighet på

individer som är svåra att nå, tex. missbrukare, kriminella och hemlösa. (Bryman, 2001) Eftersom populationen jag valt att undersöka är mycket utspridd och svåråtkomlig, var snöbollsurvalet det enda sättet att få fram intervjupersonerna.

*Den här metoden innebär att man använder en liten grupp av informanter, som ombeds hjälpa forskaren att komma i kontakt med andra som de känner och som sedan intervjuas, varefter man i sin tur ber dessa att nämna andra vänner som sedan intervjuas – tills man fått fram en kedja av informanter*¹⁵

Enligt May, är denna form av icke sannolikhetsurval mycket användbar när det gäller att komma i kontakt med vissa grupper. Jag började med att intervjua ”min informant” som bidragit till att möjliggöra denna undersökning, där jag i intervjun slutligen frågade om han kände någon som befann sig i liknande situation som han själv och som kunde tänkas vara villig att ställa upp på en intervju. Så följde också de andra intervjuerna, och på så sätt har jag fått fram min urvalsgrupp.

Trost (1977) anser att vid alla studier, såväl kvalitativa som kvantitativa, att det är inte frågan om hur stort urvalet ska vara. Det viktigaste är att kvaliteten kommer i första hand, och att det är bättre med ett fåtal väl genomförda intervjuer än fler dåligt genomförda intervjuer.

Efter ett möte med föreståndaren på en av fritidsgårdarna i Trelleborg, kom jag fram till mitt problemområde. Eftersom det inte finns någon speciell verksamhet där man kan komma i kontakt dessa ungdomar, har det varit ett mödosamt arbete att identifiera dem och detta har begränsat antalet intervjupersoner. En annan begränsning har varit att en del ungdomar som jag avtalat tid med, aldrig dök upp. För att komma i kontakt med ungdomarna, började jag att söka på individuella programmet. Här har ungdomar möjlighet till att läsa svenska, engelska och matematik på grundskole- och gymnasienivå. Studierna kombineras också med praktik.

X har bidragit till en av intervjuerna genom att fråga de ungdomar som besökte henne om de var villiga att ställa upp på en intervju med mig. Jag har också varit i kontakt med beroendeenheten, men tyvärr inte lyckats med någon ytterligare kontakt där.

Vid kvalitativ forskning är det vanligt att man inte är medveten om hur urvalet kommer att se ut när forskningsprojektet börjar, men kvalitativa urval är oftast mindre än kvantitativa. (Denscobe, 2000) På grund av olika omständigheter, (som jag nämnt här ovan) har jag utfört sex intervjuer med olika ungdomar.

3.2.3 Förberedelser inför intervjuer

Eftersom undersökningsspersonerna befinner sig i olika former av utsatta situationer, valde jag att förbereda mitt intervjumaterial väldigt väl. För att ge intervjupersonerna möjlighet att med frihet utforma svaren på sitt eget sätt, valde jag att använda semistrukturerade intervjuer. Jag utformade en intervjuguide, där jag ställde upp frågor

¹⁵ (May, 2001), sid.161

som kunde ge den information jag behövde för att besvara syftet med undersökningen. Utifrån Brymans (2001) grundläggande råd skapade jag en viss ordning på teman som följer varandra, men som kunde ändras under intervjun gång. Enligt Bryman kan det också vara bra att bekanta sig med den miljö där intervjupersonen lever eller där de engagerar sina aktiviteter, vilket i detta fall inte var möjligt. Jag har valt att utföra mina intervjuer (med ett undantag) på en och samma plats, där både jag och intervjupersonerna kände oss trygga.

3.2.4 Genomförandet av intervjuerna

Innan jag påbörjade intervjuerna, började jag med att presentera mig och talade om varför jag skulle utföra undersökningen och med vilket syfte. Jag informerade om deras *konfidentialitet*, vilket garanterar dem anonymitet och att insamlat material bearbetas så att det inte ska avslöja vem som sagt vad. (Bryman, 2001) Jag talade också om att det kunde förekomma en del känsliga frågor, men att de inte behövde svara på dessa om det inte kändes bra. Eftersom jag utfört intervjuerna ensam, har det inte varit möjligt att anteckna, då hade jag inte kunnat koncentrera mig på samtalet och viktig information hade troligtvis aldrig kommit fram. Därför frågade om det gick bra att använda bandspelare, innan intervjun började. Samtliga gav sitt medgivande till detta. Tanken var från början att jag skulle utföra intervjuerna under två veckors tid. Men eftersom en del av intervjupersonerna aldrig dök upp, var jag tvungen att söka nya kontakter, som förlängde intervjutiden till fyra veckor. Intervjupersonerna bestod av en kvinna och fem män. De visade också intresse för att delta i undersökningen, vilket jag trodde alla ungdomar hade som från början lovade att ställa upp. Svårigheterna med denna undersökningsgrupp har varit många. För det första, som jag också nämnt här ovan, så har jag haft kontakt med ungefär femton ungdomar som sade sig vara villiga att ställa upp i undersökningen. Den största anledningen till att en del av dessa ungdomar aldrig dök upp på avtalad tid, berodde på att de inte vågade. Denna förklaring fick jag av den ungdom som möjliggjort kontakterna. För det andra var jag tvungen att utföra intervjuerna på ett ställe där både jag och ungdomarna kunde känna oss trygga. Från början var det tänkt att vi skulle utföra intervjuerna på Gasverket. Detta var dock inte möjligt då jag endast fick tillgång till lokalerna (av förståeliga skäl) vid vissa tidpunkter som oftast inte passade med ungdomarna.

Alvesson & Deetz (2000), kritiserar det kvalitativa angreppssättet som huvudsakligen består av intervjuer. De anser att det alltid förekommer problem som är förbundna med intervjuer som inte går att undvika. Forskningsintervjun ska betraktas som en scen för ett samtal, istället för ett enkelt redskap för insamling av data. De menar också att ett bra samtal kräver ansträngning. Jag upplevde intervjuerna som ett samtal, dels för att jag i stort inte behövde titta på intervjufrågorna då jag hade memorerat dessa utantill och dels för att jag inte hade möjlighet att anteckna. Jag var inte bunden vid någon kronologisk frågeställning, därför flöt allting på, som vid vanliga samtal.

Jag instämmer med deras kritik av påverkningsfaktorer i intervjusammanhang, då jag själv upplevt olika kvalitéter på samtalen fast jag i stort använt mig av samma frågor till alla intervjupersonerna. Detta kan bero på olika anledningar, dels hur jag formulerat följdfrågorna och dels på hur villiga intervjupersonerna har varit med att diskutera olika frågor. Jag upplevde att en del ungdomar hade väldigt mycket att prata om, medan andra var mer sparsamma med synpunkter. Detta kan ha berott på att ungdomarna inte velat

berätta mer än de gjort i brist på förtroende, att de varit nervösa och misstänksamma mm.

3.2.5 Bearbetning av intervjuer

Eftersom intervjuperioden drog ut på tiden, lyssnade jag av och skrev ut dessa efter varje intervjutillfälle. Jag har skrivit ut intervjuerna ordagrant, eftersom jag inte kunde sammanfatta vad som var relevant efter bara en genomgång av intervjun. För att underlätta för mig själv, skrev jag det som jag upplevde som relevant med kursiv text, så att jag enkelt kunde hitta detta vid senare tillfälle. Då jag utfört intervjuerna ensam, har jag inte haft möjlighet till att anteckna i någon större uträkning, vilket har varit en nackdel när jag lyssnat av intervjuerna. Ibland har det varit svårt att höra vad respondenten sagt. Trots detta så har förlusterna var små, när endast enstaka ord varit otydliga.

När samtliga intervjuer noggrant lästs igenom, började jag med att koda intervjupersonernas svar på frågorna jag ställt utifrån intervjuguiden. Därefter spaltade jag upp olika ämneskategorier, och sammanfattande alla svaren. Eftersom det blev en hel del ämnen, där en del var snarlika, valde jag att slå ihop de som passade in under samma rubrik. Under dessa rubriker har jag presenterat resultatet.

4. Resultat

För att få en klar överblick av resultatet har jag sammanställt och kodat alla svar från intervjupersonerna, och utifrån svaren, valt att kategorisera resultaten i olika ämnesområden. Eftersom det blev en hel del ämne valde jag att slå ihop de som passar under samma rubrik. Jag har sedan under varje rubrik presenterat resultatet. Trots att jag följt intervjuguiden, har frågorna varierat beroende av intervjupersonernas svar. Därför saknas det ibland svar från vissa personer i kategorierna. I presentationen av resultaten kommer jag att styra undersökningspersonernas uttalanden genom att lyfta fram citat, dels för att lägga tonvikt på det som jag anser viktigt och dels för att öka trovärdigheten.

4.1 Kort presentation av ungdomarna

På grund av anonymitetskravet kan jag endast benämna personerna mycket kortfattat.

Intervjupersonerna består av fem män och en kvinna. Två av ungdomarna har slutfört gymnasieutbildning, två går i skolan och de andra två har ingen gymnasieutbildning. Bortsett från de ungdomar som går i skolan så är alla arbetslösa. Boendeformen varierar då en ungdom bor själv i lägenhet, en är bostadslös, tre ungdomar bor hos en av sina föräldrar (skilda) och en bor hos båda föräldrarna (gifta).

Samtliga ungdomar är svenska medborgare och födda i Sverige med svenska föräldrar.

4.2 Ungdomarnas livssituation idag.

4.2.1 Social bakgrund.

Den sociala bakgrunden ser olika ut bland ungdomarna. När jag ställde frågan om hur ungdomarna upplevt sin uppväxt kan jag här dra paralleller till (Blomqvist, 1980) tabell, som jag presenterade i teoriavsnittet. Jag måste däremot bortse från det ”dolda” förloppet som kännetecknas av goda uppväxtvillkor utan påtagliga negativa sociala konsekvenser, då samtliga ungdomar upplever någon form av negativa sociala konsekvenser utifrån sin livssituation. Majoriteten av ungdomarna har upplevt sig haft en bra uppväxt, trots att alla ungdomar är skilsmässobarn utom en.

Jag flyttade för att min mamma var full och gjorde en grej.... Hon knivskar en annan, så det var därför jag fick flytta ut.

En annan ungdom säger:

Min uppväxt har varit bra, jag har alltid bott med mamma och pappa i XXXX. Jag var rätt så skötsam när jag var mindre. Mina föräldrar har varit snälla men stränga ibland.

När jag frågade ungdomarna om hur deras livssituation såg ut idag, svarade alla utifrån vilken sysselsättning de har. Majoriteten av ungdomarna är arbetslösa, en del söker aktivt arbete, andra går i skolan eller inväntar behandling. Andra sysselsättningsformer som förekommer bland ungdomarna kan vara att träffa sin övervakare, besöka beroendeenheten eller terapibehandling i beteendeträning. Eftersom jag behandlar ämnet sysselsättning, ställde jag också frågan om hur deras fritid såg ut idag. Två av sex personer ansåg sig ha någon form av fritidsaktivitet, i form av ridning och musik. En av intervjupersonerna uttalade:

Det hade varit bra om man hade haft något att göra på fritiden, nu har man har fritid alltid. Det är bra att ha någonting att göra för man sover tex. bättre, och har man någonting att göra så kan man hålla sig till det.

Samtliga ungdomar befinner sig i situationer som de inte trivs med. Det största hindret för att inte kunna utöva sitt fritidsintresse, är antingen missbruk, motivation eller brist på pengar.

Samtliga intervjupersoner, bortsett från en, har i olika grader använt sig av narkotika. Två av ungdomarna är idag aktiva missbrukare, två har slutat på egen hand och en brukar narkotika i den mån som det finns tid och utrymme för det. För somliga har missbruket lett till ökad kriminalitet, för andra har det bara varit en kul grej men för någon ett måste för att kunna överleva.

4.2.2 Boende form

Tre av ungdomarna bor fortfarande hemma hos förälder/föräldrar. En ungdom har med egna medel skaffat sig eget boende. Han har valt att bo i en liten ort utanför Trelleborg, för att få lugn och ro. Han upplever också att han trivs bra i sin lilla etta. En annan av

ungdomarna är för tillfälligt bostadslös. Han bor hos olika kompisar för att få tak över huvudet. Planerna är att så småningom flytta till sin mamma, men han upplever detta som negativt eftersom mamman är alkoholiserad. Han har ingen möjlighet till eget boende eftersom han inte har någon fast inkomst, väntar på en fängelsedom och en skuld hos kronfogden för böter som han blivit tilldömd etc.

En annan ungdom har via socialtjänsten fått hjälp till eget boende därför att hon är mamma till en snart tvåårig pojke. Hon anser att hon och hennes son sällan kan vara i lägenheten, dels för att lägenheten är mörk och ligger nere i en källare och dels på grund av brist på plats för barnet, då lägenheten är på 25 kvadratmeter. Hon hävdar att:

Ja, socialen.....de har så konstiga.....i boken står det att är man ensamstående mamma har man rätt till egen bostad, man ska kunna bo ordentligt, men jag får aldrig någon hjälp. Jag var ju under 18 år när jag fick barn, det var mina föräldrar som var försörjningsskyldiga till mig. Men dom ska ju inte behöva lida för att jag blev gravid. Det är inte mina föräldrars ansvar, det är mitt. Jag tycker att dom måste tänka om för andra som är unga, de behöver verkligen hjälp.

Flickan väljer ofta att bo hemma hos sin mamma, eftersom varken hon eller sonen trivs i lägenheten och för att hon sällan själv har råd att köpa mat.

4.3 Skola & fritid

Samtliga har haft motivationsbrist i skolan som också blivit mer påtaglig högre upp i åldrarna. Resultatet visar stora skillnader under skolgången, beroende på om man växt upp på landet eller i staden. En person flyttade från en stad ut till landsbygden, vilket blev en positiv upplevelse, en annan flyttade från landet intill Trelleborg, vilket resulterade till kaos i skolgången. En del av ungdomarna har fallit i riskzonen för att hamna i någon form av utsatt situation redan i lågstadiet, medan andra har fått problem efter skoltiden. Ungdomarna beskriver vilken typ av insats skolan gjort när det börjat gå snett och det har varit alltifrån samtal och samarbete mellan skola och föräldrar, till polisanmälningar och avstängning från skolverksamheten.

Kuratoren på X-skolan hotade mig hela tiden, att gör jag inte som hon säger, kommer du på hem.

En av ungdomarna har blivit avstängd från skolan, men har idag en förhoppning om att snart kunna börja igen. Han säger:

Tidigare har jag inte fått lov att gå i skolan för att jag måste lämna urinprov.

Efter det att jag stängt av bandspelaren talade personen om att han för en vecka sedan hade lämnat in ett negativt urinprov. Så nu har han förhoppningar att kunna börja efter påsklovet.

4.3.1 Fritiden under uppväxten

Det framgick vid intervjuerna att samtliga har haft någon form av organiserad fritid under uppväxttiden. Det har varit blandade aktiviteter som t e x . orientering, basket, ridning, fotboll, scouter, pingis mm. Samtliga ungdomar upplever en positiv bild från den tidigare fritiden, i form av gemenskap, glädje, spänning, prestation etc. Majoriteten av ungdomarna har utövat många olika former av aktiviteter, medan vissa koncentrerat sig till en aktivitet. Fem av sex ungdomar har idag slutat med sina fritidsaktiviteter.

Jag gick och sjöng på musikskolan, när jag gick i åttan och nian. Sen slutade jag för att hästarna tog för mycket tid.

Citatet kommer ifrån den ungdomen som fortfarande är aktiv med fritidssysselsättning. De andra ungdomarna har av olika anledningar valt, eller tvingats sluta med sina aktiviteter. När jag ställde frågan av vilken anledning man hade slutat med fritidsaktiviteter, svarade en person:

Motivationen har minskat år för år. Idag har jag ingen ork, både av fysiska och psykiska själ. I början var det mest psykiska sen blev det fysiska också.

4.3.2 Fritiden idag

Övervägande del av ungdomarna har idag ingen organiserad fritid. De flesta menar att de har fritid alltid. För en del går dagarna åt till att umgås med kompisar, snacka skit och sova, för andra att utöva aktiviteter som ger kapital till droger. Två av ungdomarna söker regelbundet arbete genom arbetsförmedlingen. En av ungdomarna arbetar på sin fritid parallellt med sin gymnasieutbildning och upplever därför att han inte har någon fri tid. En av ungdomarna uttryckte:

Jag har fritid hela tiden, man gör vad man känner.

Till en av ungdomarna ställde jag frågan, hur ser din fritid ut idag? Som svarade:

Jag går här på XXXXskolan, och är mamma på fritiden.

4.4 Kontakt med kommunen

Samtliga ungdomar har av olika anledningar någon gång under uppväxttiden varit i kontakt med kommunen. Tre av ungdomarna har varit i kontakt med BUP, mellan åldrarna 6-8 år. Samtliga har idag någon form av kontakt med socialtjänsten. Fem av sex ungdomar är dömda för brott och har därför varit i kontakt med både polis och domstol.

4.4.1 Åtgärder och påföljder

Då ungdomarna befinner sig i utsatta situationer, försöker samhället vidta olika åtgärder för att på något sätt hjälpa dessa personer. En del av ungdomarna känner mer utanförskap efter det att de kommit i kontakt med kommunen, och andra upplever kontakterna som positiva. Fem av ungdomarna är dömda för olika brott som t e x . grov

stöld, häleri, olovlig körning, ringa narkotika brott och brott mot knivlagen etc. Påföljden av brotten ser olika ut t e x. har ungdomarna blivit dömda till böter, skyddstillsyn, behandling, beteendeträning mm. Ungdomarna har olika upplevelser och åsikter om hur påföljderna har påverkat dem. En av ungdomarna upplever att han inte längre orkar bo på fler behandlingshem, medan en annan inväntar behandling och har ingen tidigare erfarenhet av detta och kan därför inte redogöra för negativa eller positiva konsekvenser av behandlingsformen.

4.4.2 Hjälpt eller hinder

Två av ungdomarna som har kontakt med beroendeenheten, upplever kontakten som positiv genom bra samarbete med personalen som arbetar där. Anledningen kan också vara att de frivilligt tagit kontakt med enheten. En av ungdomarna har först haft kontakt med resursmottagningen som tillhör landstinget, där han blev sjukskriven, vilket resulterade till en del förbättringar. Han menar att:

Min sjukskrivning har hjälpt mig att bli mer motiverad att inte hålla på med kriminell verksamhet. Pengar går åt när man missbrukar och ibland behöver man hjälp med extra pengar. Nu klarar jag mig rätt så bra utan att göra såna saker, och det är skönt!

Anledningen till sjukskrivningen var psykisk ohälsa, och därför rekommenderades han i samband med sjukskrivningen ta kontakt med beroendeenheten. Samarbetet mellan dessa instanser har nu lett till att personen i fråga, först ska in för avgiftning och sedan direkt vidare till ett behandlingshem, vilket han upplever som mycket positivt. De andra fem ungdomarna upplever kontakten med socialtjänsten som ett hinder. En del hinder kan vara att samarbetet mellan övervakare och ungdom inte fungerar, personalen på myndigheten är sällan anträffbara, ställer för höga krav etc. En ungdom säger:

XX på frivården, var snäll och bra. Vi träffades rätt så ofta, hon både hjälpte mig och uppmuntrade mig på många sätt. Sedan fick jag en lekmanövervakare, han vill i princip bara prata i telefon en gång per veckan. Jag ser ingen mening med att träffa honom.

En annan ungdom upplever också kontakten som negativ då han säger:

Han kan inte hjälpa mig på något vis. Det kvittar vad han säger till mig, jag lyssnar inte på vad han säger. Jag har bestämt mig för att inte göra fler brott ju, jag tycker bara det är jobbigt att vara med honom.

Samtliga ungdomar säger sig sakna en fritidsverksamhet att gå till på sin fritid. Många av ungdomarna har besökt fritidsgårdsverksamheter t e x. Gasverket i Trelleborg. De flesta upplever verksamhetens aktiviteter som positiva. Men de kan inte tänka sig att besöka verksamheten då det endast förekommer yngre ungdomar. De fritidsgårdar som finns i kommunen idag får endast ta emot besökare som är under 18 år.

4.5 Utanförskap

Samtliga ungdomar känner någon form av utanförskap. Känslan för utanförskap kan handla om sociala kontakter till vänner och familj, att man är dömd, att man betar sig annorlunda och ser annorlunda ut för att man använder sig av droger, arbetslöshet, som ung mamma etc. detta var bara några exempel av många som nämnts i intervjuerna. Här följer några exempel, från tre olika ungdomar, som känner:

När man är ung mamma har man väldigt mycket ögon på sig. Man får hela tiden tänka på vad man gör.

Med citatet menar denna ungdom att hon ofta känner sig kontrollerad av omgivningen. Hon har svårt att koppla av när hon umgås med sina vänner. Hon menar att man inte behöver vara en dålig mamma bara för att man är ung. Hon upplever också att omgivningen många gånger tar för givet att hon inte klarar av sin roll som mamma.

Man blir tillbakadragen av sig själv, det är jobbigt att träffa visst sort folk typ gamla bekanta, man vet hur dom är, ens gamla barndomsvänner. När man tittar på dom.....jag har förändrats på ett helt annat sätt än vad dom gjort. Jag känner mig utanför, jag har inte samma sociala liv som innan.

Denna ungdom menar att många av hans gamla vänner har tagit avstånd, när de fick vetskapen om hans drogmissbruk.

Ja, att vara arbetslös är ju inte så kul. När folk frågar.....släktingar och sånt, vad man gör, det är svårt att säga. Många tycker det är konstigt. Speciellt när det är äldre, dom förstår inte alltid. Jag känner stress, men det borde jag inte, jag är ändå bara 20 år och har hela livet framför mig.

Här menar ungdomen att han inte vågar berätta om sin situation för t e x släkt och vänner. För att undvika nödlögner, väljer han hellre att inte träffa släkt och vänner. Krav från föräldrar och myndigheter gör att han känner sig väldigt stressad, trots att han inte har något att göra om dagarna.

4.6 Önskemål och förslag till kommunen eller andra organisationer

Enligt en intervju med XX på Gasverket, så får ungdomar med drogmissbruk och kriminalitet inte besöka fritidsgården. Då jag ställde frågan om hur önskemålen om en fritidsarena ser ut, svarade ungdomarna ganska enhetligt. Jag kommer här att lyfta fram några av önskemålen:

Typ en fritidsgård för både tjejer och killar i vår ålder som inte har något att göra på dagarna. Antingen får man sitta på café eller gå ut och supa på helgerna. Det behöver inte vara något speciellt, bara ett ställe där man kan träffas och umgås.

Ett gemensamt önskemål är också att fritidsverksamheten ska rikta sig till ungdomar som är över 18 år. Samtliga ungdomar upplever att de inte skulle kunna tänka sig att besöka någon fritidsverksamhet där det förekommer yngre ungdomar. De menar att det måste finnas en åldersgräns från 18 år och uppåt.

Ett ställe där man kan sitta och prata, spela kort, ja bara ett ställe att kunna vara på, bara umgås med kompisar och så som på Gasverket, en styrketräningshall. Det är dyrt att gå och träna på gymmen här i stan. Jag lever på XXXXX barnbidrag och hans pappas underhållsbidrag. Hälften av månaden går jag utan mat.

Ungdomar som besöker Gasverket måste vara medlemmar, det innebär t e x att man får träna gratis.

Typ en fritidsgård, ett ställe där jag känner att jag kan gå ner och umgås. Bara ett ställe att vara på. Där kan kanske finnas ett biljardbord, kanske en bar med förfriskningar men det är inte nödvändigt, men i alla fall typ läsk mm. Lite olika rum där man kan sitta och umgås. Det ska vara allvar, inget trams och sånt alltså.

Den här ungdomen menar att det måste finnas någon form av struktur i verksamheten. Han menar också att det bör finnas olika temadagar eller något liknande.

Samtliga ungdomar har även en vilja om att utöva någon form av individuell fritidsaktivitet. En del drömmer om att ta upp gamla intressen som orientering och styrketräning. Andra hoppas på att finna nya intressen, men de vet inte hur.

5. Diskussion och analys

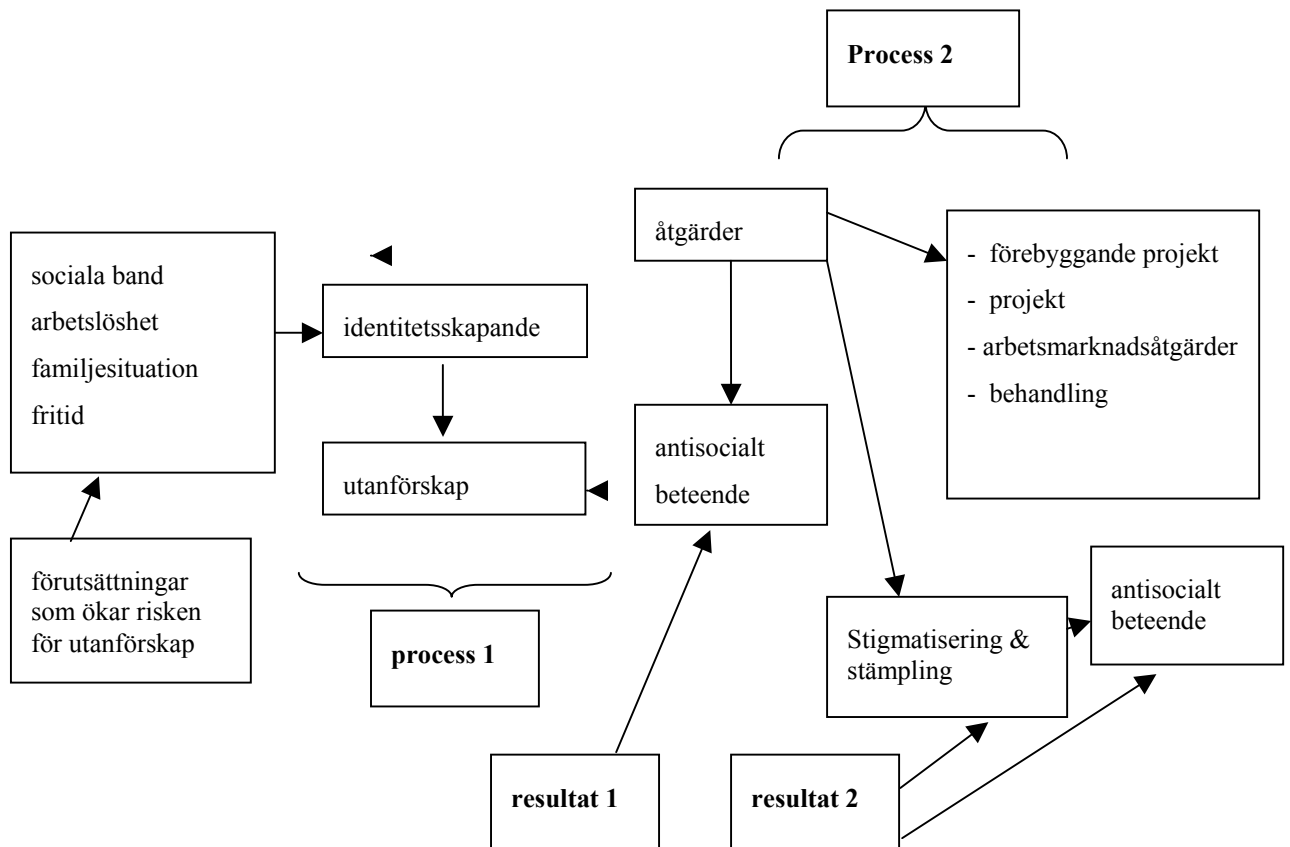
Jag kommer i detta avsnitt att diskutera hur ungdomarnas livssituation ser ut idag, vilka åtgärder kommun eller annan institution har erbjudit ungdomarna, hur ungdomarna uppfattar dessa åtgärder samt om det finns intresse bland ungdomarna eller önskan om en fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18 – 24 år. Detta gör jag genom att dra paralleller till teoriavsnittet som jag tidigare presenterat, som jag kopplar samman genom empirin, för att till sist väva in mina egna tankar och funderingar.

5.1 Undersökningskvalité

Under intervjuerna som jag utfört med ungdomarna, fick jag ta del av sex ungdomars livshistorier. Jag upplever dessa historier som trovärdiga dels för att min ”informant” kort presenterade ungdomarnas situation innan jag träffades dem och dels för att de varken överdrov eller talat i utopiska former under intervjuerna. Jag upplever att ungdomarna svarade hederligt på mina intervjufrågor då samtliga ungdomar talade om känsliga ämne som berörde både mig och de själva. Jag kan inte göra någon generaliserbarhet, då det saknas underlag i undersökningsmaterialet. Här vill jag poängtera att ungdomarnas ord stämmer överens med den litteratur jag presenterat. Därför kan jag påstå att trovärdigheten är god i detta arbete.

5.2 Sammanfattande förklaringsmodell

För att underlätta mina tankegångar av den pedagogiska relevansen i arbetet kommer jag här att presentera en förklaringsmodell som jag kopplat ihop med modell 1.1 Pedagogisk relevans.

Figur 5:1 Sammanfattande förklaringsmodell över arbetet.

Modellen beskriver olika processer som förekommer i ungdomarnas livssituationer. Förutsättningar som svaga sociala band till omgivningen, arbetslöshet, om man kommer från disorienterade familjer eller inte har någon form av strukturerad fritid är riskfaktorer som kan leda till att man hamnar i någon form av utanförskap. Utanförskapet kan bero på att man till exempel är drogmissbrukare eller kriminell. Under process (1) när man till exempel använder sig av droger, stigmatiseras man av omgivningen. Vilket i sin tur resulterar (1) till antisocialt beteende. Olika former av åtgärder (process 2) leder till ytterligare utanförskap som i sin tur också leder till antisocialt beteende. I tabell 1:1 nämnde jag att åtgärdsprogrammen i detta arbete ska ses som en påverkansprocess som skall resultera till en bättre integration i samhället. Modell 1:5 visar att det tänkta resultatet får motsatt effekt.

5.1.1 Familjeband

Uppväxtvillkoren är avgörande för vilka val människan kommer att göra vidare i livet. Andersson (2001) anser att föräldrar blir föredömen, som barn försöker efterlikna. Barn som lever utan stabila band och som inte har någon närvarande vuxen att lita på, får ofta svårigheter att undvika faror och att anpassa sig. Utifrån uppväxtvillkor och social integration, analyserar Blomqvist (1980) fyra typer av missbruksförlopp. Dessa förlopp visar att även goda uppväxtvillkor kan leda till problem. Samtliga ungdomar säger sig ha upplevt sin barndom som bra, trots att några av ungdomarna genom sina berättelser redogjort för tragiska familjeförhållanden. En del berättelser talar för goda förutsättningar till ett bra liv, men som ändå resulterat i missbruk eller kriminalitet. Jag kan dra slutsatsen att den sociala bakgrunden, är anledningen till att ungdomarna befinner sig i någon form av utsatt situation, eftersom det empiriska materialet talar för detta. Jag hävdar däremot att ungdomar som kommer från goda förhållanden har bättre förutsättningar för att komma ur sitt missbruk eller sin kriminella livsbana. Dels för att man har en annan form av socialt nätverk än från dåliga förhållanden, och dels för att föräldrarna troligtvis har ekonomiska kapital eller andra fördelaktiga tillgångar som genom dessa kan stötta sina ungdomar. Ungdomarna har en form av trygghet att falla tillbaka till. När jag talar om trygghet så syftar jag inte till den emotionella tryggheten utan till den sociala och ekonomiska.

5.2 Stigmatisering och stämpling

Enligt Svensson (2001) och Goffman (1973) styr identiteten vilka roller vi söker oss till, hur vi tänker och vilka grupper vi känner oss hemma i. Samhället delar in människor i olika kategorier, där oskrivna regler och normer råder. När människor faller utanför mönstret, anser vi att den människan har ett stigma. Goffman (2000) anser att människor som har känslan av att vara stigmatiserade, dvs. att inte veta hur andra människor bedömer en, intar ofta den roll de blir tilldelade av bemötande människor. Enligt Stone (1962) övergår dessa roller till identiteter som inte är statiska utan förändras allteftersom situationen förändras eller definieras på annat sätt. Både Svensson (1996) och Goffman (1973) talar emot Stones teori, då de menar att har man blivit stämplad eller stigmatiserad av omgivningen, finns stämpeln alltid kvar, vilket kan bli ett hinder för den stigmatiserade att gå vidare i livet och att inta nya identiteter. I empirin framkom det att många av ungdomarna kände någon form av utanförskap. De ungdomar som missbrukar droger har framförallt upplevt utanförskap då gamla barndomsvänner och andra kompisar tagit avstånd, eller då poliser behandlat dem illa i form av psykiska trakasserier.

Jag anser att dessa ungdomar på något sätt är stigmatiserade, antingen på grund av drogmissbruk eller för att man utfört kriminella handlingar. Utifrån ungdomarnas berättelser menar jag att det är främst den närmsta omgivningen som mest påverkar ungdomarnas känsla av utanförskap. Dels för att man avviker från det s.k. normala beteendet och dels för att de inte längre är välkomna tillbaka till den tidigare gemenskapen. Detta är en anledning till att det blidas subkultur grupper i samhället. Man söker sig hellre till likartade, då dessa inte stöter bort personen. Istället har dessa relationer en motsatt verkan, där personen känner en form av tillhörighet, han får här bekräftelse på sin nya roll och kan utifrån denna positiva känsla skapa sig en ny

identitet. Därför tror jag att dessa människor blir det de förväntas att vara. Jag, liksom Goffman anser att stigmatiseringar i många anseende hindrar människor att gå vidare i livet. Vi måste istället bemöta dessa människor som kapabla och kompetenta individer, möjliggöra trygghet, autonomi och personligt handlingsutrymme och sist men inte minst, erbjuda dessa människor meningsfulla alternativ till missbruk eller kriminalitet.

5.3 Utanförskap

Utifrån det empiriska materialet framkommer det även andra former av utanförskap som t e x. arbetslöshet. Arbete till att människor skapar olika former av sociala nätverk som resulterar till deltagande i samhället, man tillskrivs också en social status som kan bidra till en god självkänsla. När jag tänker tillbaka på de olika intervjutillfällena är min spontana upplevelse att mannen som arbetade vid sidan av sina studier, är den som har bäst självkänsla. Jag upplever det som att arbetet är orsaken till att han inte släpper den totala kontrollen. Däremot är det kanske bara en tidsfråga innan drogerna tar över den kontrollen, som han upplever sig ha. I teoriavsnittet citerade jag Swärd, som talar om att det bildas ungdomsgrupper när man inte har något arbete att gå till. Jag kan här dra paralleller till mina intervjupersoner, då alla (bortsett från en) brukar träffas och umgås på sitt speciella vis. De har skapat sin egen speciella kultur i gruppen, vilken man kan välja att kalla subkultur, som också kan ses som ett resultat av arbetslösheten.

5.3.1 Stress och kontroll

Arbetslösheten ger upphov till många olika former av utanförskap. En av ungdomarna talade om att han kände sig oerhört stressad av att vara arbetslös, men förstod inte varför, eftersom han endast var tjugo år och hade hela livet framför sig. Jag anser att ungdomarna känner stress för att det finns så oerhört många olika valmöjligheter. Men det finns ingen som kan hjälpa dem med någon form av vägledning.

Arbetsförmedlingen kräver att ungdomarna självständigt ska söka sina arbeten. Föräldrarna trycker på med sina krav, speciellt om man fortfarande bor hemma då det ofta ställs upp en massa krav som man förväntas uppfylla eftersom man inte har något annat för sig. Jag har tolkat ungdomarnas berättelser, som att de ständigt känner sig kontrollerade, antingen av föräldrar eller myndigheter. Att sällan få uppleva känslan av bekräftelse på den man är och att inte få visa vad man kan utföra, leder ofta till att människor blir tillbakadragna och isolerar sig från omvärlden. Fritiden kan i många anseende vara meningsskapande för ungdomar som inte lyckats med utbildning och arbete. Här kan man skapa sig en annan form av identitet som är legitim ute i samhället.

5.4 Orsaker till åtgärder - kriminalitet & drogmissbruk

5.4.1 Social kontroll

Som jag tidigare nämnt i teoriavsnittet, finns det ett flertal orsaker till varför människor väljer att drogmissbruka eller utföra kriminella handlingar. Ring (1999) anser att

metaanalysmetoden bäst kan förklara teorier om orsakerna till detta. Utifrån Hirschis teori om social kontroll, anser Ring att risken för brottsbelastning ökar när människors sociala band försvagas till samhället. Svaga sociala band innebär att man inte berörs av andras reaktioner i lika stor uträkning, vilket underlättar för att bryta mot normer. Jag kan utifrån en del intervjuer, dra paralleller till denna teori då vissa av ungdomarna påpekat att de släppt kontrollen. Att släppa kontrollen har i dessa fall varit att t e x. sluta arbete/skola, då drogerna tagit överhand. De orkar inte längre smyga med sitt missbruk, utan tvingas eller väljer istället att visa det öppet. Allteftersom missbruket ökar, minskar samtidigt den informella kontrollen. Den informella kontrollen, är vad som framgår från det empiriska materialet, att sluta skola eller arbete och att erkänna för omgivningen att man missbrukar. En av ungdomarna som självmant valt att sluta med drogerna har återigen tagit upp den sociala kontrollen. Jag kan dra denna slutsats, då han berättat att han aktivt söker arbete och strävar efter att leva ett lugnt och stilla liv. Jag vill också tillägga orsaken till varför han valde att sluta med drogerna. Då personen brukat droger från och till under en längre tidsperiod, började han må allt sämre. En dag drabbades han av panikångest, han upplevde detta så fasansfullt att han bestämde sig för att gå till läkare. Läkaren valde att skriva ut ångestdämpande medicin. Intervjupersonen upplevde att läkaren ordinerade ut en annan form av knark, och valde då att sluta med drogerna. Han insåg att ordinationen bara var ett annat sätt att knarka på. Detta mycket kloka beslut har bidragit till att han idag mår betydligt bättre än tidigare, trots att han fortfarande drabbas av ångestattacker.

5.4.2 Effekterna av myndigheternas åtgärder och påföljder

En av ungdomarna har pendlat mellan olika behandlingshem. Enligt Fridell (1996) är det nödvändigt med behandlingshem för att kunna hjälpa missbrukare. Han menar att det främst behövs effektiva, välorganiserade och välstrukturerade behandlingsinstitutioner som kan förmedla sitt budskap till sina klienter. Jag har tidigare i arbetet presenterat Hasselapedagogiken, en behandlingsform som visat goda resultat. Institutionen vänder sig till tvångsintagna ungdomar, vilket jag fick information om vid ett intervjutillfälle. Målsättningen för Hasselapedagogiken är utbildning och fostran. En av ungdomarna bekräftar att han hunnit med fyra olika typer av behandlingshem, men menar att Hassela har varit det bästa för honom. Det låter kanske märkligt att det har varit bra, då han idag, trots behandling, fortfarande använder sig utav droger. Ett annat behandlingshem som han har besökt är Råby, vilket han inte upplevde som ett bra behandlingshem. Skillnaden var att på Hassela fick ungdomarna var ute och arbeta med djur och natur. Han anser att de fick arbeta fysiskt och ta en del ansvar, framförallt mot djuren. På Råbyanstalten fick klienterna vara inomhus och inte göra så mycket annat. Precis så som Fridell anser, menar jag också att det är viktigt med en väl fungerande verksamhet med lämpliga pedagogiska åtgärder. Jag menar också att samtliga ungdomar som har varit eller är drogmisbrukare, framförallt behöver någonstans att ta vägen när behandlingstiden är slut. Det är då ungdomarnas kamp börjar på allvar. För att försöka tydliggöra detta ytterligare väljer jag här två olika citat, det första har jag redan nämnt tidigare.

Den nya sociala identiteten riskerar att förtvina av brist på näring.¹⁶

¹⁶ Svensson, (1996) sid. 37

Det andra kommer från en aktiv ungdom:

Det känns som om du måste lämna en mycket god vän som inte är bra för dig.

Med ”aktiv” menar jag att man tar droger regelbundet. Det är lätt att falla tillbaka i gamla mönster när vardagen nalkas. Jag har tidigare nämnt andra behandlingsformer som t e x. AA och NA, vilka jag upplever som ett bra redskap, för att kunna hålla sig nykter från alkohol och andra droger. En av ungdomarna upplever dessa som negativa behandlingsformer, då han upplever panik i gruppsamtal. Jag menar att det krävs träning och att den som har svårt att tala i grupp, faktiskt kan övervinna sin rädsla med tid och träning. Jag vill också tillägga att det inte är tvång att tala på dessa möte, man kan istället välja att lyssna på andra medlemmar med nykter erfarenhet. Det är trots allt de som besitter kunskapen om hur man kan gå tillväga för att hålla sig nykter. Den ungdom som inväntar behandling kommer med säkerhet att gå på NA-möte, då de ingår i behandlingen. Men jag kan endast spekulera i om han kommer att fortsätta med regelbundna möten efter sin behandling.

Arbetsmarknadspolitiken har sedan 1930-talet, haft full sysselsättning som sitt mål, och idag satsar man speciellt på ungdomar mellan 18-24 år, eftersom de är en av de grupper som har svårast att ta sig in på arbetsmarknaden. Detta är givetvis en bra åtgärd, men enligt det empiriska materialet, upplever sig ungdomarna inte falla inom ramen för denna. De upplever inte att de får tillräckligt med stöd från arbetsförmedlingen. De menar att det så kallade stödet som erbjuds, endast innebär en massa krav som måste följas. Det känns istället som påtvingat och kontrollerat.

Det rådde delade meningar bland ungdomarna när vi diskuterade ämnet åtgärd eller påföljd. En del upplever att de erhållit hjälp från kommunen eller någon annan organisation. Andra upplever istället mer utanförskap sedan de kommit i kontakt med kommunen. Den myndighet som har fått mest kritik är socialtjänsten, då tre av ungdomarna upplever att de inte får den hjälp som de anser sig behöva. Ungdomarna menar att socialtjänsten ska titta på den enskilda personen och inte generalisera, vilket de enligt ungdomarna gör idag. Enligt ungdomarna så ökar känslan för utanförskap ytterligare, då de antingen känner att ingen har tid med dem eller för att det ställs allt för höga krav. Den ungdom som idag är bostadslös får inte erhålla socialbidrag från myndigheten då han inte följer kravet om att besöka verksamheten dagligen mellan kl.08.00-16.00 för att söka arbete. Istället tvingas han till att utföra brottsliga handlingar för att kunna överleva. Enligt socialtjänstlagen ska socialtjänsten arbeta förebyggande för att barn och ungdomar som löper risk att utvecklas ogynnsamt, ska få det skydd och stöd de behöver. I Trelleborgs kommun har man startat många olika brottsförebyggande projekt, som vänder sig till ungdomar under 18 år. Trelleborgs kommun skiljer sig inte från andra kommuner i detta avseende. Däremot menar jag att eftersom ungdomstiden numera genom samhällsutvecklingen förlängs, måste kommunerna vidta andra åtgärder även när ungdomarna är över 18 år.

5.4.3 Föreningslös ungdom

I teoriavsnittet har jag diskuterat kring fritidens framväxt och hur man bildade ungdomsklubbar för ”föreningslösa” ungdomar. Ungdomsklubbarna kallas idag för

fritidsgårdar, och har egentligen samma syfte som när de etablerades, dvs. att sysselsätta ”föreningslösa” ungdomar. Mahoney mfl. (2001) har utfört en långtidsundersökning av fritidsgårdsbesökare i Sverige mellan åren 1965-1985. Resultatet visar att ungdomar som är kriminellt belastade är överrepresenterade bland fritidsgårdsdeltagarna, och risken för att fortsätta sin kriminella livsbana som vuxen är hög. I intervjuerna har ungdomarna påpekat att de deltagit i fritidsgårdsverksamhet under sin uppväxttid, dock i olika grader. En del har varit där dagligen, medan andra har varit där från och till. I undersökningen har forskarna också tittat på verksamhetens struktur, vilken beskrivs som ostrukturerad och lös. Jag har uppfattningen om att strukturen kan skilja sig ganska markant beroende på vilken gård man väljer att besöka. En del gårdar har strikta regler som måste följas om man vill vara medlem och andra har lite lösare struktur i sitt program. Därför bör större insatser vidtas, då det blir möjligt att nå ut till de ungdomar som allt för ofta är svåra att nå ut till. Fritidsgårdsverksamheten bör förlänga åldersgränsen, då intervjupersonerna uttrycker att de gärna skulle kunna tänka sig en verksamhet som kan liknas vid en fritidsgård, dock för äldre ungdomar.

5.4.4 Identitetsskapande eller utanförskapande

Nilsson (2001) anser att det numera är fritiden och inte skolan som är vägen till ungdomarnas framtidsplaner. Barn och ungdomar som kommer från välbärgade hem väljer instrumentell verksamhet, medan barn och ungdomar från arbetarklassen väljer mer expressiva aktiviteter. Det empiriska materialet visar att samtliga ungdomar har under sin uppväxttid ägnat sig åt instrumentell verksamhet dvs. precis som ”laglydiga” ungdomar har de ägnat sig åt organiserade fritidsaktiviteter. Jag kan se att ungdomarna någonstans på vägen tappar intresset och motivationen. Jag kan bara spekulera i anledningarna till varför det blivit så, då det inte framkommer något konkret svar i undersökningen. Mina spekulationer är att med fritiden som en arena för identitetsskapande, har ungdomarna inte längre den identitet som krävs för att falla inom ramen för olika fritidssysselsättningar. Detta skapar ofta en känsla av utanförskap, som leder till att ungdomarna söker sig till alternativa aktiviteter, som i dessa fall handlar om kriminalitet och droger. Trots att majoriteten av ungdomarna idag inte har någon fritidssysselsättning, anser samtliga att det är väldigt viktigt. En del hävdar att har man något att göra på sin fritid, kan man hålla sig till det, istället för att ”hitta på en massa skit”.

5.5 Projekt

5.5.1 Paradoxer

Ohlsson & Swärd (1994), resonerar om huruvida förebyggande satsningar når ut till de ungdomar som verkligen är i behov av dem. De antyder också att det främst är barn och ungdomar som har den bästa sociala bakgrunden som tar föreningarnas resurser i anspråk. Sahlin (1991) anser att förebyggande projekt alltför sällan utvärderas och att de i allt större uträkning blir självgående. Hon hävdar också att alltför många projekt, både statliga och kommunala, är ett sätt att disciplinera, kontrollera och intervensera i ungdomarnas liv. Myndigheterna vidhåller problemen för att legitimera sina egna verksamheter vilka är avsedda för förebyggande verksamheter som ska undvika eller

förebygga kostsam institutionsvård, genom att utföra tidiga insatser. Individuellt förebyggande arbete bygger på föreställningen att problemutvecklingen blir värre och värre om inga åtgärder vidtas. Därför kan tidiga insatser ge motsatt effekt, då individen upplever sig stigmatiserad eller stämplad. En av ungdomarna hävdar att han blev kallad kriminell för att han umgicks med kriminella kompisar, men hade i verkligheten aldrig utfört någon kriminell handling vid denna tidpunkt. Både skolan och föräldern ansåg att han skulle specialundervisas för att komma ifrån det dåliga umgänget. Han hävdar att denna stämpling och förflyttning, bidrog till att han idag är kriminell. Ahlberg (1996) hävdar att de flesta ungdomar någon gång utför kriminella handlingar, men det är endast ett fåtal som fortsätter. Utifrån intervjupersonens version, känns det nästan banalt att dra slutsatsen om att både skolan och föräldern skulle vara den egentliga orsaken till personens kriminella startpunkt. Eftersom det endast finns en version av den här historien väljer jag att inte spekulera vidare.

5.6 Önskemål och framtidsvisioner

Jag kommer i detta avsnitt presentera en del förslag som kan vara tänkvärda inför framtiden. Förslagen kommer från intervjupersonerna, men jag väljer att föra en djupare diskussion kring problemen.

Det är ett faktum att människor med problem som t e x. missbrukare och kriminella, ibland lyckas att förändra sin livssituation. Kunskapen om hur detta går till är ganska ofullständig. Det empiriska materialet visar att samtliga ungdomar har en önskan om en bättre tillvaro än den som de befinner sig i idag. När jag sammanställde intervjuguiden, och ställde frågan, om de har något förslag till kommunen eller någon annan organisation/person som kan vara till hjälp för att förbättra sin livssituation, tänkte jag först inte ta upp den frågan. Jag hade en förutfattad mening om att de skulle föreslå orimliga önskningsar. Nu i efterhand inser jag att det var en dum tanke, då alla utom en, hade ganska enhetliga förslag som inte var särskilt orimliga. Samtliga fem ungdomar önskar någon form av fritidsverksamhet, som inte behöver vara så komplicerad, bara ett ställe att träffas på. Många av dem menar att det är viktigt att ha någonstans att ta vägen på sin fria tid, framförallt när man kommer ut från behandling eller annan institutionsvård. Jag lät ungdomarna föreslå hur en sådan verksamhet kunde se ut, och återigen svarade de ganska enhetligt:

Typ en fritidsgård för både tjejer och killar i vår ålder som inte har något att göra på dagarna. Antingen får man sitta på café eller gå ut och supa på helgerna. Det behöver inte vara något speciellt, bara ett ställe där man kan träffas och umgås.

Utifrån ungdomarnas önskemål, anser jag att man med ganska små medel kan förbättra situationen för ungdomar som befinner sig i utsatta situationer.

Förutsättningarna för att intervjupersonerna ska ta sig in på arbetsmarknaden ser idag inte särskilt ljusa ut, då de upplever sig stå utanför samhället. Många av ungdomarna upplever att de blir styrda och kontrollerade av olika myndigheter, som kräver att de deltar i olika projekt, vilka inte känns relevanta för ungdomarna. Projekten är skapade för att slussa ut ungdomarna i arbetslivet. Ungdomarna upplever projekten som meningslösa och påtvingade, vilket skapar ytterligare utanförskap. Sahlin (1994) menar att myndigheterna ser sina klienter som ”stackare” som sedan kan komma att kallas

”skurkar” då de avvisas eller bryter mot åtgärdsplanerna. Varför inte låta ungdomarna styra projekten, utifrån deras egna behov och intressen? En ungdomsverksamhet för ungdomar mellan 18-24 år måste så klart ställa vissa krav på dess besökare och en total kravlöshet skulle i längden förmodligen innebära kaos. Nackdelarna med verksamheten är att det förmodligen kommer dit ungdomar som är påverkade. Ett av kraven som måste följas är en drogfri verksamhet. Problemet med drogfriheten är var man ska dra gränsen. Det kan hända att en ungdom ena veckan är påverkad och den andra är drogfri. Ungdomar som själv använt sig av droger, kan oftast ganska snabbt avgöra vem som är drogad eller inte. Fördelarna med nyktra ungdomar i en ungdomsverksamhet är många. Det är trots allt de som besitter kunskapen om HUR man kan gå tillväga för att bli nykter. En fritidsverksamhet för dessa ungdomar innebär att fördelarna uppväger nackdelarna, då man ger de ”nyktra” ungdomarna ansvar och sysselsättning som i sin tur kan hjälpa andra ungdomar som befinner sig i utsatta situationer. Jag vill inte påstå att verksamheten skulle lösa alla problem som är relaterat till drogmissbruk och kriminalitet. Men jag har uppfattningen om att en fritidsverksamhet, som är planerad utifrån ungdomarna själv, kan vara ett bra komplement som en integrationsåtgärd för de som är utsatta i samhället.

Kommunerna satsar idag stora summor på olika former av förebyggande projekt som riktar sig mot ungdomar upp till 18 år. En satsning är t e x fritidsgårdsverksamhet, vilken man inte bör förkasta då den typ av ”kravlöshet” som kännetecknar fritidsgårdarnas verksamhet passar för den som inte erövat eller har tagit avstånd från instrumentella aktiviteter och därför föredrar expressiva aktiviteter. Att lägre socialgrupper är vanligare på fritidsgårdar beror på att barn och ungdomar i högre socialgrupper i större utsträckning socialiseras till ett instrumentellt beteende.

Olsson & Swärd (1994) påpekar att det idag finns många exempel på ungdomskultursgrupper som fungerar då de tar sin utgångspunkt i deras egenaktiviteter. Några av ungdomarna berättar att de deltagit i olika slags projekt inom kommunen, men de har inte upplevt någon större framgång i dessa. Kanske beror det på att man bortser från ungdomarnas egentliga intresse och att projekten styrs utifrån myndigheternas egenintresse. Jag hävdar att man ska låta ungdomarna styra projekten utifrån deras egna visioner, samtidigt som de till viss del kan skapa sig kunskap om att samarbeta, planera och organisera. Jag har tidigare i arbetet nämnt att vi måste möjliggöra handlingsutrymmen för ungdomarna. Det är framförallt de som besitter kunskapen om hur det kan vara att befinna sig i någon form av utsatt situation och som bäst vet vilka metoder som kan hjälpa andra i liknande situationer.

Problemet idag är att det saknas ett steg i samhällsprocessen då kommunerna först kämpar för att fånga upp de ungdomar som befinner sig i riskzonen för ett ohälsosamt liv. När ungdomarna fyllt 18 år, kastas de ut i vuxenlivet. De som man aldrig lyckades fånga upp innan 18 år, återfinns senare i brottsregistret. Därför bör kommunerna erbjuda någon form av fritidsverksamhet, speciellt åt dem som står utanför arbetsmarknaden. Om kommunerna väljer att kalla ungdomar mellan 18 -24 år för ungdomar när det gäller arbetsmarknadsfrågor, varför slutar ungdomen på fritidssidan då vid 18 års ålder? Jag skulle vilja uttrycka detta resonemang som en diskrimineringsfråga gentemot denna åldersgrupp. Det måste även finnas ett sysselsättningsansvar från kommunens sida gentemot ungdomar mellan 18-24 år på fritidssidan! Idag släpper kommunerna ungdomarna vid 18 år för att först fånga upp dem när alltför stora skador skett. Då kan man också ställa sig frågan till vilken nytta förebyggande projekt bedrivs?

Referenser

- Ahlberg, Jan. *Ungdomsbrottlighet*. Stockholm: Särtryck ur BRÅ-rapport.1996.
- Alvesson, Mats, Deetz, Stanley. *Kritisk samhällsvetenskaplig forskning*. Lund:Studentlitteratur.2000.
- Andersson, Leif. *Ungdomar med sociala och psykiska problem. Utredning och behandling Miljöterapi*. Örebro:Repro Örebro Universitet i Örebro.2003.
- Backman, Jarl. *Rapporter och uppsatser*. Lund:Studentlitteratur.1998.
- Berggren, Leif (red.).*fritidskulturer*. Lund:Studentlitteratur.2000.
- Berger, Peter L.*Invitation till sociologi*. Stockholm:Gotab.1980.
- Bergmark, A m.fl.*Pedagogisk forskning i Uppsala. Klienter i institutionell narkomanvård* .Uppsala:Reprocentralen.1989.
- Bergmark, Anders. Oscarsson, Lars. *Drug Abuse and Treatment*. Täby:Akademitryck.1988.
- Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.2001.
- Blomqvist, Jan. *Att sluta med narkotika-med eller utan behandling*. Stockholm: AWJ-tryck.2002.
- Dagens Nyheter. *Fritiden formar framtiden*, 3/6 2000.
- Denscombe, M. *Forskningshandboken*. Lund:Studentlitteratur.2000.
- Fridell, Mats. *Institutionella behandlingsformer vid missbruk*. Borås:Bokförlaget Natur och Kultur.1996.
- Goffman, Erwing. *Stigma*. Lund:Berglingska Tryckeriet.1973.
- Goffman, Erwing. *Jaget och maskerna*. Stockholm:Fälth & Hässler.2000.
- Holme, M & I, Solvang Krohn, B. *Forskningsnetodi-kvalitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.1997.
- <http://www.regering.se>
- <http://www.trelleborg.se>
- <http://www.tandf.co.uk/journals/pp/01650254.html>
- <http://www.utbildning.regeringen.se/index.htm>
- International Journal of Behavioral Development. *Youth recreation centre participation and criminal offending: A 20-year longitudinal study of Swedish boy*, 25(6), 509-520.2001.
- Jyrkämä, Jyrki. *Arbetslöshet och bruk av rusmedel*. Stockholm:Gotav.1980.
- Lithman, Thor, Kornfält, Ragnhild. *Barns hälsa i Malmöhus läns landsting*. Klippan:Ljungbergs Tryckeri AB.1991.
- May, Tim. *Samhällsvetenskaplig forskning* .Lund:Studentlitteratur.2001.

- Ohlsson, Lars B, Swärd, Hans. *Ungdom som samhällsproblem*. Lund:Studentlitteratur.1994.
- Olson, H-E. *Staten och ungdomens fritid. Kontroll eller autonomi?* Stockholm:Arkiv.1992.
- Olson, H-E. *Från hemgård till ungdomsgård*. Stockholm:Riksförbundet Svenska fritids- och hemgårdar.1982.
- Ring, Jonas. *Hem och skola, kamrater och brott*. Edsbruk:Akademitryck.1999.
- Sahlin, Ingrid. *Ungdomsprojekt, retorik och praktik*. Lund:socialhögskolan.1991.
- Sahlin, Ingrid.(rapport) *"Stackare" eller "skurk" – om den kluvna klientbilden*. Lund:sociologiska institutionen.1994.
- Sahlin, Ingrid (red.)*Projektets paradoxer*. Lund:Studentlitteratur.1996.
- Sarnecki, Jerzy. *Brottsförebyggande rådet, Fritid och brottslighet*. Stockholm:Kristanstats Boktryckeri AB.1983.
- Socialstyrelsen. *Att sluta missbruka*. Stockholm:Garnisontryckeriet.1992.
- SOU. *Att växa bland betong och kojor*. Stockholm:Gotab.1997:61.
- Stojanovic, Verica, *Att leva sitt liv som arbetslös*. Lund:Tryckserviceenheten.1998.
- Svensson, Bengt. *Pundare, jonkare och andra*. Eslöv:Grafisk produktions AB.1996.
- Swärd, Hans (red). *Ungdomsproblem. Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Stockholm:Nordstedts juridik.1998.
- Trelleborgs Allehanda. *Arbetslösheten ökar i Trelleborg,20/4 2004*.
- Trost, Jan, Levin, Irene. *Att förstå vardagen*. Lund:Studentlitteratur.1996.
- Trost, Jan. *Kvalitativa intervjuer*. Lund:Studentlitteratur.1997.

Bilag/a/or

Intervjuguide

Information om intervjun:

Tala om vem jag är och varför jag ska utföra denna intervju:

Jag ska utföra denna intervju för att undersöka ungdomar som befinner sig i någon form av utsatt situation. Syftet är att undersöka ungdomarnas livssituation idag, vilka åtgärder kommun eller annan institution har erbjudit ungdomarna, samt om det finns intresse bland ungdomarna eller önskan om en fritidsverksamhet för ungdomar mellan 18 – 24 år.

Konfidentialitet:

Du kommer att vara anonym med ditt namn i uppsatsen.

Känns det OK om jag använder bandspelare?

Allt som spelas in kommer att raderas.

Du kommer att få tillgång till arbetet när det är klart.

Eftersom du har ställt upp med intervjun, kommer jag att lämna ett exemplar till en av er. Där ni har möjlighet att läsa igenom arbetet, så att jag har uppfattat era berättelser på ett korrekt sätt.

Intervjufrågor – Situation

- hur ser din livssituation ut idag?
- Hur bor du?
- Skola, arbete, utbildning?
- Körkort, bil?
- Hur har din uppväxt varit? (skola, familj, fritid)
- Har du eller har haft någon organiserad fritid?
- Finns det hinder för att du ska kunna utöva ditt fritidsintresse, eller finns det inget intresse?
- Hur ser din fritid ut idag?
- Vilken roll spelar fritiden i ditt liv?
- Anser du att det är viktigt med fritidsaktiviteter?

Intervjufrågor – Åtgärd – Kontakt

- Har du haft kontakt med kommunen? (vem/vilka)
- Finner du detta som ett hinder eller har det varit till någon hjälp för dig?
- Typ av åtgärder?
- Kontakt med andra institutioner?
- Hur har du upplevt detta?
- Annan betydelsefull person som varit till hjälp, eller motsatt effekt?
- När började problemen dyka upp?

- Hur har du upplevt detta?
- Är du straffad?
- Vilken typ av brott är straffad för?
- Om du är straffad, ur gammal var du första gången?
- Vilken typ av straff har du fått?
- Nöjd eller missnöjd?
- Upplever du dig stå utanför samhället?
- Har den hjälp du fått varit bra eller har du blivit mer övertygad om utanförskap?

Intervjufrågor – Önskemål

- Har du något förslag eller önskemål om kommunen eller någon annan organisation/person kan vara till hjälp för dig? (För att förbättra din livssituation)
- Känner du någon annan som är i samma situation som du själv, som skulle kunna tänkas ställa upp på en intervju?

